Cumhuriyet

23 TEMMUZ 1984

SİYASET 84

PARASIZ EK 29

Değişen hükümet mi Mitterrand mı?

12

4 DSP'nin eli kulağında sözcülerle söylesi

6 MDP Başkanını ne yapacak?

8/9 Michael Jackson humması

10 Ortadoğu'da Hacılı izleri

13 Le Monde'un yönetmeninden "sol" üstüne

İNCİR ÇEKİRDEĞİ

Türkiye'de aydınlar radikalizme saparak kaosa, anarşiye hizmet ettiler.
ELLİOT ABRAMS
ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı

●

TBMM'de Komisyon ve genel kurul çalışmaları bilimsel bir anlayış içinde çok seviyeli bir şekilde sürdürülmüştür.
TÜRKÂN ARIKAN
ANAP Edirne Milletvekili

●

İşverenler hâlâ bizi anlamıyor, anlamak da istemiyorlar.
TAMER ERALAN
Çimse-İş Sendikası Genel Başkanı

●

Akıl için yol bir tanedir.
MEHMET BARLAS
Milliyet yazarı

●

Kim benden yararlanmak istiyorsa ona memnuniyetle hizmet veririm.
JUPP DERWALL
G.Saray ile prensipte anlaşan Alman çalıştırıcı

Biz hiç zorlamadık, o istedi.
NAZAN MOROĞLU
Anadolu Liseleri sınavı ikincisinin annesi

●

Ben OECD Türkiye Konsorsiyumu Başkanı Geberth'e şaka yapmıştım.
ALİ OSMAN SÖNMEZ
Sönmez Holding Yönetim Kurulu Başkanı

●

Kaşıkçı'dan selam sabah yok. Tanışmadık, konuşmadık, mektuplaşmadık. Ağa Han'la ise görüşmelerimiz şiddetli bir şekilde devam ediyor.
MÜKERREM TAŞÇIOĞLU
Kültür ve Turizm Bakanı

●

Fenerbahçe forması giymek her sporcuya kısmet olmaz.
ENGİN BERKER
Fenerbahçe Basketbol Şubesi Başkanı

●

Sıcak... Korkunç sıcak... Hava erimiş kurşun gibi ağır.
ORHAN DURU
Milliyet yazarı

Her zaman için olduğunuz gibi kalın, kendinizi zorla seksi göstererek yapmacık hareketlerden kaçının.
AHU TUĞBA
Film yıldızı

●

Ekrem Pakdemirli bize ortak çalışma vaadinde de bulunmuştur.
NURULLAH GEZGİN
İSO Yönetim Kurulu Başkanı

●

Bugüne kadar yaptığım hatalar ve bütün günâhlarımın affedilmesi için Mevlana'nın huzurunda önce rölümü yaptım, dua ettim, sonra da ibadet ederek tövbekâr oldum.
HÜLYA AVŞAR
Film yıldızı

●

Aynı fikirde olduğumuz binlerce Anavatanlı vatandaş, çok sayıda parlamenter, bizim çağrımızı beklemektedir.
IŞILAY SAYGIN
MDP İzmir Milletvekili

haftanın portresi

Türk kadını adına bayrak açan Turgut Hanım

Millet Meclisi'ndeki 12 hanımefendimizden biri olan Türkân Arıkan, bir işletme idaresi doçentidir. TBMM Özlük İşleri'ne sunduğu belgelere göre, eğer *"işletmiyor"* ise, göbek adı *"Turgut"*tur.
Genelbaşkanı Turgut Bey ile adaş olması ve ojeniz on parmağındaki on marifeti kendisine bir bakan koltuğu sağlamıştır. Ama bazen bakan koltuğundan daha önemli olabilecek bir bakan ağabey sağlamıştır. Koltuk da bu bağlantı üzerinden gelmiştir.
Bakan Ağabeyi Vural Arıkan, hemşiresi Turgut Hanıma *"koltuk çıkarak"* bakanlıkta bir *"kardeş odası"* döşetmiştir.
Özal'ın bürokrasiyle devrim kararnamesi sahneye konduğu sıralarda Turgut Türkân ve Vural Arıkan kardeşler, *"devrimin"* koreografisini kardeş kardeş birlikte düzenlediler. Turgut Hanım bir elinde bayan, ötekinde James Bond çantası ile bakanlık koridorlarında öyle bir tempoda yürüdü ki, memurlar bu yürüyüşün notasını çıkarıp kanto ritminde mırıldanırlardı:
"Ağa-be-yim var ba-kan, var-mı ba-na yan bakan!"
Bu "kardeş kardeş" idare işi aslında Başbakan Özal'ın yaşam felsefesine çok uygundu. Özal'ın Devlet Planlama Teşkilatı'nda küçük kardeşi Yusuf'a koltuk çıkması, Vural Arıkan'ın Özal'ın felsefesini Özal'dan önce hayata geçirmiş olduğunu göstermiyordu. Ancak Turgut Hanımın bakanlık mutfağında ağabeyine yardım etmesini anayasaya aykırı görenler çıktı. Bu tartışmalar nedeni ile Maliye Bakanlığı'ndaki *"kardeş odası"* gibi öteki bakanlıklardaki *"arkadaş odaları"* da kapatıldı.
Turgut Hanımın anne babası aslında kızlarına erkek göbek adı koyarak kızlarının *"erkek gibi bir hanım"* olmasını dilemişlerdi.
Türkân Arıkan son zamanlarda bu dileğe ters düşen bir çizgi benimsedi. Ve, *"Bu Meclis'te yeterince erkek var. Biraz ağzımızın tadı ile kadınlık yapalım"* kararına vardı.
Bu cümleden olarak kökü dışarda ideolojilerden biri olan *"feminizme"*, *"kadın hakçılığına"* yöneldi. Zaten kendi kuşağının erkeklerinin becereme yeceği ölçekte işler yapması, evlenmemiş olması ile esasen sübjektif ve objektif olarak *"feminist"* bir çizgide idi.
"Kadınlara özgürlük" felsefesini geçen hafta yaptığı basın toplantısında açıkladı. Turgut Hanım, kadınlara siyasal hak verilmesinin 60. Yılını Kutlama Komitesi Başkanı seçilmişti. TBMM 5 Aralık 1984 günü bu kadın hakları gününü özel bir gündemle kutlayacaktı. 12 bayan milletvekili *"kadınlığın mana ve ehemmiyetini"* belirten gündem içi konuşmalar yapacaktı. Ayrıca Meclis koridorlarında geçmiş bayan milletvekillerinin kitapları, bayan ressamların tabloları, Anadolu el sanatları sergilenecek, *"Atatürk'ün Türk kadını ile çektirdiği resimler"* duvarlara asılacaktı.
Turgut Hanımı iktidar *"mebusesi"* olarak kadınlarla ilgili bir dizi yasal girişimin sözünü de veriyordu. Kendi deyimi ile *"Hayat kadınlarının sosyal güvenceye kavuşturulmaları"*na söz veriyordu.
Ancak bu, erkek milletvekili arkadaşları arasında yoğun tartışmalara yol açtı. Erkek meslektaşları diyorlardı ki: *"Hayat kadınlarının sosyal sigorta kapsamına alınması, bu mesleği teşvik edecektir. Emekliliği var diye bu yola kolayca sapabilenler olacaktır."*
Turgut Hanım'ın son girişimi kendisinin siyasal geleceği bakımından son derece önem taşıyor.

TBMM tutanaklarından

Hoca demiş ki, Konfüçyüs demiş ki, Goethe, Emerson, Lincoln demişler ki...

12 TEMMUZ 1984

Ankara — Millet Meclisi'nin, 12 Temmuz 1984'te tatile girmeden yaptığı en büyük görüşme Beşinci Beş Yıllık Plan konusundaydı. Kendine güvenen herkes söz aldı ve doyasıya konuştu. İster dinlensin ister dinlenmesin.

Bu arada, planı atasözleri ile anlatma inceliğini gösteren de oldu. ANAP grubu adına konuşan Çorum Milletvekili Ünal Akkaya bu tip anlatımda belki bir daha eşi görülmeyecek örnekler sergiledi.

Dünyada plan yapıcılara örnek olarak gösterilecek tek belgenin Beşinci Beş Yıllık Plan olacağını ifade eden Akkaya'nın atasözlü konuşmasını, kısmamak için, Siyaset-84'ün iki sayısına bölüp vereceğiz. Bu haftaki tutanak aktarımından sonra gelecek hafta da Akkaya'nın sözlerini verince, Siyaset-84'ün "TBMM Tutanaklarından" köşesi, TBMM gibi eylüle kadar tatile girecek.

ÜNAL AKKAYA (Çorum)- (...).. Hoca'nın hakem olmasını istemişler. Hoca birisini dinler, ona "sen haklısın" der, ötekini dinler, "sen de haklısın" der. Bu esnada konuşmaları dinleyen karısı dayanamaz sorar; "Hoca bu ne hal, ikisine birden haklısın diyorsun?" Hoca karısına döner, "sen de haklısın" der. İnsanlar daima kendilerini haklı görürler ve haklı olmayacaklarını düşünmezler, onun için de yanlış neticelere varırlar ve başkalarını anlayamazlar, onlarla geçinemezler; çünkü herkes kendi görüşüne göre kendisini haklı bulur. Bizler de muhalefetin tenkitlerini dinliyoruz ve haklısınız diyoruz. Her iki kanattan gelen tenkitlere de haklısınız diyoruz. Hatta, kişisel tenkitlerde bulunanlara da haklısınız diyoruz.

Browning diyor ki: "Kendisiyle mücadele eden insan, en değerli insandır." Konfüçyüs de, "Eğer kendi kapımın önü pisse, komşunun kapısının önündeki kirden şikâyet etme" der. Carlyle, "Büyük bir insan büyüklüğünü, kendisinden küçük insanlara karşı muamelesinde gösterir" der.

Büyük amirlerden birisi odacısına kızmış, bağırmış çağırmış, odacı bundan çok müteessir olmuş, nihayet dayanamamış, "Beyefendi senin yüksek tahsilin var, benim gibi bir odacıyla ne uğraşıyorsun? Eğer cesaretin varsa git umum müdürle uğraş" demiş. Fransızların bir atasözü vardır: "Bir şeyi bilmek, onu affetmek demektir."

Carnegio diyor ki: "Ulu Tanrı bile insanlar hakkındaki hükmünü onların ömürleri bittikten sonra veriyor da, biz âciz insanlar kim oluyoruz da onları bir kere görmekle, üç beş yazı okumakla, dedikodu dinlemekle insanlar hakkında hüküm verebiliyoruz." İşte, insanlarla iyi geçinmenin birinci kuralı: İnsanları tenkit etmeyin, onlardan şikâyet etmeyin ve ani hüküm vermeyin.

Bir İngiliz atasözü, "Bir atı suya götürebilirsiniz; fakat ona zorla su içiremezsiniz" der. Atı zorla su içmeye zorlarsanız, içeceği varsa onu da içmez. İnsanlar da böyledir.

Lincoln diyor ki: "Herkes arasıra bir kompliman bekler." İşte ikinci kural: İnsanları takdir ediniz, onların içlerindeki kabiliyetlerinin meydana çıkmalarına yardım ediniz.

Emerson ve oğlu bir çiftlikte ineği alıra götürmeye çalışıyorlardı. Bu büyük filozof bu işi başaramıyordu. Bu sırada hizmetçi kız koşuyor, ineğin ağzına parmağını veriyor ve çekip içeri alıyordu. Köylü kız hayvanın ne istediğini biliyor, her şeyi derinliğine düşünen Emerson ineğin ne istediğini düşünemiyordu.

Bir genç sigara içiyor, ne söylendiyse sigarayı bırakmıyor. Bu genci bir psikologa götürüyorlar, psikolog gençle konuşuyor: Sen futbol takımında oynuyor musun? Genç, evet diyor. Psikolog; güzel, sigara içmeye devam edebilirsin; ama iyi düşün, sigara içtiğin takdirde iyi bir santrfor olamazsın, çünkü nefesin kâfi gelmez diyor. O zaman genç sigarayı bırakıyor.

Her davranış bizim temel arzularımızdan ileri gelir. Her sahada karşımızdaki insanlarda böyle bir arzu meydana getirebilirseniz dünya sizin olur; aksi halde yalnız kalırsınız.

Bir lordun oğlu uzakta kolejde okuyor, eve hiç mektup göndermiyor. çocuğun annesi eve mektup yazmıyor diye çocuğunu müthiş merak ediyor. O zaman lord oğluna şöyle bir mektup gönderiyor: "Oğlum biliyorum çok meşgulsün, mektup yazmaya vakit bulamıyorsun. Bu mektubunda sana 20 dolarlık bir çek gönderiyorum, işine yarayacağını sanırım" diyor, fakat mektubun içine çeki koymuyor. 3 gün sonra oğlundan mektup geliyor; "Baba mektubunu aldım, çeki koymayı unutmuşsun."

Planda başarının sırrı, ne yapmak istediğimizi bilmek ve meseleleri iki cepheden görmek ve tahlil edebilmektir.

Goethe, "Kardeşlerimi Allah yarattı, fakat dostlarımı ben buldum" demiş.

Bu plan sosyal yaklaşım yönünden yenilikler getirmektedir; çünkü biz hep kendimizi düşünür, kendi dar benliğimiz içinden çıkıp da etrafımızdakilerin dünyasında yaşamak istemeyiz.

Amerika'da 500 telefon konuşmasını teybe almışlar ve tahlil etmişler, içinde tam 3.900 tane "Ben" kelimesi geçiyormuş. Grup fotoğraflarını çektirmek bir zevktir. Bir düğün, nişan töreni veya piknikte çekilen resmi elimize alınca ilk önce kendimizi ararız; eğer fotoğrafta iyi çıkmışsak, resim iyi çekilmiş deriz. İnsanın kendisini düşünmesinin en basit örnekleridir bunlar. Çünkü kolaydır.

SÜRECEK

haftanın fotoromanı

SODEP Başkanı Erdal İnönü — Genel Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Türkan Akyol

Fotoğraf: RIZA EZER

dünya kulisi

ABD

Adli tatilde büyük briç yenilgisi

ABD Yüksek Mahkemesi Yargıcı ***John Paul Stevens,*** *Amerikan yargıçlarının işlem yeteneğini yetersiz buluyor. Adlî tatil dolayısıyla bir grup Amerikalı yargıç ve politikacıdan oluşan ve briç takımına kaptanlık yapan 64 yaşındaki yargıç, İngiliz parlamenterler karşısında Washington'daki bir turnuvada takımını yenilgiye uğramaktan kurtaramadı, ama onlardan birkaç oyun öğrendi. Turnuvayı izleyen bir uzmana göre Stevens, briçte de tıpkı Yüksek Mahkeme'deki gibi davranıyor ve "ağırlıkla muhafazakâr kanatta, ama oldukça cesurca oynuyor." Yenilgiden sonra Stevens, "Yüksek Mahkeme'deki meslektaşlarımla konuşacağım, bazı değişiklikler yapmak gerek" dedi.*

UGANDA

Gizlisi-saklısı olmayan hükümet

Hükümetin faaliyetlerine ilişkin evrakları, savcılık dosyalarını elde etmek genellikle zor iştir. Uganda'da değil. Çünkü bu Afrika ülkesinin başkenti Kampala'nın sebze pazarında bir kilo domates alanlar domateslerinin Uganda hükümetinin bir diğer ülkeyle imzaladığı bir anlaşmaya sarılı olduğunu görebiliyor. (Siyaset 84'te daha önce yer alan, İncil'e sarılı domatesleri hatırlayınız.) Son derece yaygın olan bu uygulamanın nedeni, ayıklarıyla ancak birkaç gün geçinebilen Ugandalı memurların evrakları gizlice çalıp ambalaj kâğıdı olarak pazarcılara satması. Bir süre önce polisin pazara yaptığı bir baskın sırasında yüzlerce pazarcı tutuklandı, kilolarca gizli hükümet belgesi, savcılık evrakı ve diğer gizli kalması gereken kâğıtlara elkondu.

İSRAİL

Mesih ve belediye işleri

Kudüs Belediye Başkanı Teddy Kollek yakınları arasında muhtemel gelişmeleri dikkate alan, ***'hesaplı''*** *biri olarak tanınır. Bu hesaplılığını geçtiğimiz günlerde şehir Belediye Meclisi toplantısında iyice gösterdi. Meclis gelecek yılın bütçesini tartışıyordu. Aşırı dinci Agudat Yisrael Partisi'nin temsilcilerinden biri Kollek'e* ***''Neden temizlik faaliyetleri bütçesinde kesinti yapılmasına karşı çıkıyorsunuz?''*** *diye bir soru sordu. Kollek, hazır cevaplılığı ve hesaplılığıyla soruyu derhal cevapladı:* ***''Bütçenin bu bölümünde kesinti yapılmaması için büyük bir çaba gösterdik. Nedeni de çok basit. Şehrimiz daha güzel ve temiz olursa Mesih açısından şehrimizde bulunmak çok hoş ve ilgi çekici olacak. Böylece yeryüzüne daha çabuk inecek.''***

İNGİLTERE

Hong Kong'dan büyük transfer

İngiltere'nin özel TV şirketi ITN'nin kurduğu dördüncü televizon kanalı eylülden itibaren yayınlarına başlayacak. Haber spikeri olarak da Hong Konglu bayan spiker Michelle Han transfer edildi. Michelle Han, Hong Kong televizyonunda dışalım kotaları konusunda bir bülten okurken, gülme krizine tutularak elindeki haber kâğıtlarını havaya atmış ve stüdyoyu terk edip gitmişti. Bu yüzden İngiliz kamuoyu yeni spikerin göreve başlamasını sabırsızlıkla bekliyor: İngiltere'de hangi haberi okurken aynı şeyi yapacak diye.

Sözcüleri, parti kurma yöntemleri için "Belki dünyada ilktir" diyor

DSP'nin eli kulağında

ERBİL TUŞALP

Ankara— Kuruldu, kuruluyor, kurulacak derken beyaz güvercinli bir çağrı kitapçığı ile kurucu adaylarına resmen ulaşan yeni **"demokratik sol hareket"** siyasal yaşamda gün geçtikçe adını daha çok duyuruyor.

"Demokratik sol hareketin öncülerine" ulaştırılan bu kitapçık ile, partileşme sürecinde somut adımlar atıldığı görüşünü savunan sözcüler **"ne zaman?"** sorusuna **"eli kulağında"** karşılığını veriyorlar.

Sözcülerden **İsmail Hakkı Aydınoğlu** ile **Cahit Ülkü**, **"Parti kurma yöntemlerinin Türkiye de ilk kez denendiği"** savını öne sürerken **"dünyada da ilk uygulamadır belki,"** diyorlar.

"Kuruluş hazırlıkları sürdürülen Demokratik Sol Parti Geçici Yazışma Merkezi sözcüleri "Aydınoğlu ve Ülkü ile yapılan söyleşide, siyasette bütünleşmenin yeni örnekleri gözleniyor, Aydınoğlu ile Ülkü **"bir elmanın iki yarısı"** gibi uyum içindeler. Soru ortaya soruluyor, yanıt ya Aydınoğlu'ndan ya Ülkü'den geliyor. Bir sonra söz alan, bir önceknin eksikliklerini tamamlayarak konuşmasını sürdürüyor.

Aydınoğlu ve Ülkü'nün **Cumhuriyet**'in sorularına verdikleri yanıtlar şöyle:

— Partiniz ne zaman kuruluyor?

AYDINOĞLU— Çağrı yazısının gönderilmiş olması, başlatılan hareketin partileşme sürecine dönüşmesinde somut adımlardan bir tanesidir.

Merkezi bir otorite var mıdır, yok mudur? Hangi süzgeçten geçerek saptandı adaylar?

ÜLKÜ — Bu çalışmalar, hayli uzun bir süreç almıştır ve ayrıntıları ile anlatılması, tek başına bir sohbet konusudur. Ama kısaca şu söylenebilir: Bir referans ve sorumluluk sistemi içinde, kurulacak partinin genel düşünce ve ilkelerine uygun yeni kimseler belirlenmiştir. Herkesin önerdiği adaydan sorumlu olması ilkesi getirilmiştir. Haliyle merkezi otorite olmamıştır. Geçici yazışma merkezi ise, bu çalışmalar oldukça ileri bir aşamaya ulaştıktan sonra, sadece bazı işlemlerin yapılması ve basımımıza yardımcı olunması amacı ile oluşturulmuştur.

...Referans sistemi

— DSP Hareketi içinde yer alan bir kimseye sen aday oldun, şu sıradasın diyen bir otorite var mı, yok mu onu sormak istemiştim. "Ben aday oldum" mu diyorlar, yoksa, "sen aday oldun" mu deniyor?

AYDINOĞLU— Bunu yanıtlayabilmek için, hareketin nasıl geliştiğini ortaya koymak gerekir. "Sen aday oldun" diyen kimse, o kişinin adaylığına karar veren kimse değildir. Şimdi bu görevi, yazışma merkezi yapıyor. Bizim görevimiz herhangi bir kimse için "sen aday değilsin" demek değildir. Yurt genelinde bir birikim oluştu. Bu birikim kendi iç mekanizması içinde ve ilkeler doğrultusunda ayırım sağlıyor. Konulmuş ilkelere uymadığı konusunda çok somut belirtiler ortaya çıkmadıkça, yöre-

Saksıda çınar yetişmeyeceği için zor ve çileli bir yol seçtik, tabana yöneldik. Sendika yönetimiyle içiçe olmamız yasak, ama işçinin kendisiyle içiçe olmamız için yasal engel yok.

6 Kasım öncesinde demokratik sol veya sosyal demokrat, hatta demokratik bir parti kurulamayacağını bildiğimiz için o dönemde kurulmamız mümkün değildi.

ÜLKÜ— Çağrı ve görev yazılarımızla kurucu adaylarımıza iletilen görevlerin yerine getirilmesinden sonra, sıra, tüzük ve programın kurucu adaylarımıza ulaştırılmasına gelecek. Tüzük ve program taslakları, kurucu adaylarımızın görüşleri doğrultusunda yeniden düzenlenerek kurucular kurultayına sunulacak duruma getirilecektir. Kuruluş tarihi de o aşamada belli olacak.

— Kurucu adaylarının sayı olarak peşinen saptanmaması gibi demokratik bir işleyişiniz var. Peki kurucu aday saptama süresine ne zaman son verecekseniz?

ÜLKÜ— Çağrı ve görev yazımızla bildirilen görevlerin yerine getirilmesi için, kurucu adaylarımızın bir aylık süreleri olacak ve bu süre, yazımızın ellerine geçtiği günden başlayacak.

Bu görevlerin yerine getirilmesinden sonra tüzük ve program, belirlenmiş tüm kurucu adaylarımıza iletilecek ve kurucu aday saptama çalışmaları, o aşamada bitecektir. Fakat partiye üye adaylarının saptanması da, aynı yöntemlerle sürdürülecektir.

— 18 bin aday saptadığınızı söylüyorsunuz. Bu 18 bin adayı kim nasıl saptadı?

lerinde referans sistemi içinde belirlenmiş her kişi otomatikman kurucu adayıdır.

— İlerde sandıklarda oy kullanacak insanlar, sandık çevresindeki adayların belirlenmesinde etkili oluyorlar mı? Böyle bir örgütlenme modeliniz olduğu söyleniyor.

AYDINOĞLU— Düşünsel yakınlığı olan insanların arasındaki bir yapılanma söz konusudur. Bu çalışmalar il, ilçe, köy ve mahalle düzeylerinde yürütülüyor.

— Peki, kim, kimin adına nasıl feragat ediyor? Yani bir ilçeden 15 kişi de aday olabiliyor, bir kişi de. Bu 15 kişiyi kim belirliyor? Ya da bir kişi belirlenirken kim kimin adına feragatta bulunuyor? Yani "siyasette otorite olmadan olmaz" görüşünü gözönüne alırsak, örgütlenme biçiminde çok değişik bir yan ortaya çıkıyor.

ÜLKÜ— Kurucu adayı olabilecek kimselerde aranacak nitelikleri açıkladık. Bu nitelikler, uzun bir zaman sürecinde, tabanda belirlenmiştir. Bir eşgüdüm dahi olmaksızın, bazı oluşumları içlerine sindiremeyenlerin arayışları ile başladı bu hareket. Bu arayışlar giderek somut bir birikimi oluşturdu; o birikim oluşurken belli sınavlardan geçen, kendiliğinden çevrelerine güven veren her kesimden binlerce insan, hareketin öncüleri durumuna geldiler. O aşamada etkin bir referans sistemi geliştiği. Temel, halkımızın özgür iradesi ile ve en sağlam şekliyle atıldıktan sonra ve başka zorunlulukların da etkisiyle geçici yazışma merkezi oluşturuldu. Şimdi, çalışmaların yeni başlayacağı yörelerde, rahat çalışma yapabilecek ve belirlenmiş ilkelere uygunluğu konusunda kesin güvenceler verecek ekipler görmek istiyoruz. Böyle ekipler oluştukça, çalışmanın yeni illerde, eşgüdüm içinde yapılmasına, bu aşamada geçici yazışma merkezi karar veriyor. Herhalde **"feragat"** diye bir şeyin olmadığı belli.

— Buna, daha önce var olan "ön delege" uygulamasının bir uyarlaması diyebilir miyiz?

AYDINOĞLU— Hayır. Ama görev verilen kişilere "sizin bir ayrıcalığınız vardır" demiyoruz. Mesela bugünkü 37 ilin arasında bir ili yok diyelim. Kriterlerimize uygun ekip bulunduğunda, o arkadaşlarla o ildeki saha çalışmalarına başlıyoruz. Diyelim ki bu arkadaşlarımızla başlatılan çalışmalar sonucunda o ilde 500 kurucu aday belirlendi. 501. kişinin, o ilde çalışmaları başlatan kimselerden hiçbir farkı yoktur.

— Peki siz sözcülerin bir farklılığı var mı?

ÜLKÜ— Yazışma merkezi sözcülüğü görevini yürüten 2 kişinin 18 bin kişiden hiç bir farkı olmadığı gibi, yeni hareketimize son katılan kişi, ilk katılan kişi kadar sorumlu ve yetkilidir.

Demokrasiye bağlılık

— Öncüleriniz arasında siyasi deneyimi olan kimseler var mı? Yoksa, tamamen siyasete yeni başlayan insanlar mı?

ÜLKÜ— Kişilerin siyasi deneyimi var mı yok mu diye bir ayrım yapmıyoruz. Bu hareket, geçmişe dönük değil, ileriye yöneliktir. Herhangi bir siyasi partinin devamı iddiasıyla değil, ulusal birikimimiz içinde gelişen bir harekettir. Eğer bir kurucu adayımız aranan ve açıklanan niteliklere uygunsa, geçmişte hangi siyasi partiye üye olduğuna, siyasi deneyiminin olup olmadığına bakmıyoruz. Önemli olan onun içtenliği, tutarlılığı ve çağdaş demokrasiye bağlılığıdır. Ama şu anda belirlenmiş kurucu adaylarımız arasında, geçmişte siyasetle aktif olarak ilgilenmemiş arkadaşlarımız ağırlıktadır.

— 12 Eylül dönemi, yeni siyasal oluşumlar yeni tip siyaset ortamı imajı getirdi. Acaba siz, yepyeni bir anlayışla kuracağınız partide, bu imajı güçlendirecek ipuçları vermiyor musunuz?

ÜLKÜ— Önce şunu düzeltmek isterim: Yeni siyasetçi aramak eğilimi, yalnızca 12 Eylül döneminin değil, Türk halkının eğilimidir. Yani Türk halkı, sorumsuzluğa varan hizipçilik ve her türlü sol akımlara özenticiliklerle içinde bulundukları yapıları çürütüp bölen, üzerlerindeki tarihi sorumlulukların gereğini hiçbir zaman yerine getirmeyen, getirmeleri gereken zamanda da tam bir suskunlukla köşelerine çekilen, siyaset yapma serbestliğine kavuşunca da, hiçbir şey olmamış gibi geçmişin birikimine, mirasına sahip çıkmaya çalışan kimseleri, yeniden Türk siyasi hayatının içinde görmek istememektedir.

Ortada bir miras varsa

"Miras bizim" mi diyorsunuz?

ÜLKÜ— Hayır efendim. Ortada bir miras varsa, o miras, o birikim Türk halkınındır. Şimdi Türk halkı, kendi öz değerlerine, ürünü olan tüm birikimlerine, kendisinin olana sahip çıkıyor. Aslında bu görüşümüz, "politika çirkeftir" görüşüne de karşıdır. Mümkün olduğu kadar çok sayıda, namuslu, tutarlı, halk yararına çalışan kalıcı bir demokrasiye ve demokratik sol doğrultuya inanmış kimsenin hareketimiz içinde yer almasını ve politikaya girmesini amaçlıyoruz. Halk etkin bir şekilde politikaya ağırlığını koyunca, "cirkef" denilen politika "gül bahçesi"ne dönüşecektir.

Zincirleme sorumluluk

— Çağrı'nızda, belirlediğiniz nitelikte üye saptamakta gösterilen başarının, parti yönetiminde söz sahibi olma sonucunu getireceğini söylüyorsunuz. Bu yarışmanın sonu neye varır?

AYDINOĞLU— Bir anlamda manevi ödüllendirmedir. Zincirleme sorumluluk ilkesi içinde, başarılı olabilecek kişilerin saptanması için seçilmiş bir yoldur. Aday belirlerken, yurt genelindeki ortalama hatanın üzerine hata yapan kişi, yeterince dikkatli bir çalışma yapmamış demektir. Elbette yönetim kadroları halk tarafından belirlenirken, taban, çalışmalardaki başarıyı da ölçü olarak alacaktır.

ÜLKÜ— Çalışmalarında başarılı olan ve başarıları kanıtlanan kimselerin harekete katılanlarca sorumluluk isteyen belirli yerlere getirilmesi doğaldır. Belirli bir kadronun kararı yerine, böyle bir yöntem çok daha demokratik ve sağlıklıdır. Bu yarışmanın sonucu, halkın politikaya etkin şekilde katılımına, kendi geleceğini hazırlaması ve ona sahip çıkmasına ve yerel önderlerini kendisinin belirlemesine varır.

— Zincirleme sorumluluk ilkesini ortaya koydunuz mu, sorumluluğun bir yanında ödüllendirme, bir yanında cezalandırma olur. Hareketiniz neredeyse iki yıldır Türkiye'nin siyasal gündeminde. Harekette ilk sözcüleri şimdi yok, sizler varsınız. Acaba zincirleme sorumluluk içindeki görevlerini yerine getiremedikleri için mi Sa-

Bir eşgüdüm dahi olmaksızın, bazı oluşumları içine sindiremeyenlerin arayışlarıyla başladı bu hareket. Hareketimize son katılan kişi, ilk katılanlar kadar sorumlu ve yetkilidir. Şu anda belirlenmiş kurucu adaylar arasında geçmişte siyasetle aktif olarak ilgilenmemiş arkadaşlar ağırlıkta. Yeni siyasetçi aramak eğilimi yalnızca 12 Eylül döneminin değil, Türk halkının eğilimidir.

onra mı? Nasıl kuruluyor? Yoksa daha kurulmuyor mu?

Türk halkı, hizipçilik ve her türlü sol akıma özenticilikle, içinde bulundukları yapıları çürütüp bölen, tarihi sorumluluklarının gereğini yerine getirmeyen, bunu yapmaları gerektiği anda suskunlukla köşelerine çekilen, siyaset serbestliğine kavuşunca hiçbir şey olmamış gibi ortaya çıkanları yeniden siyasi hayatta görmek istemiyor.

yın Tunç, Sayın Akman, Sayın Çelikel şimdi sözcü değiller?

ÜLKÜ— Bu arkadaşlarımız, hareketimizin topluma ilk açık duyurusunu yapmakla, çok önemli ve yürekli bir görevi yerine getirmişlerdir. Harekete katılan her kişi, nefer olmanın tam bilincindedir. Ama dediğiniz gibi, hareketimiz, alışılmışın ötesinde, uzun bir süreyi kapsamıştır. Bu uzun süreç içinde bazı arkadaşlarımız, kimi zaman sağlık nedeniyle, kimi zaman zorunlu işlerinin yoğunluğu nedeniyle bazan aktif bazan pasif olabilirler. Ama inanıyoruz ki herkes, olanaklarının elverdiği ölçüde, bu harekete katkıda bulunmaktadır. Bu nedenlerden kaynaklanan görünümleri suç ve ceza ilişkisi içinde değerlendirmek yanlıştır.

AYDINOĞLU— Bu görünüm değişikliği bundan sonra da olabilir ve bu doğaldır.

HP kilit parti olmadı mı?

— Son dönemde kurulan partilerle ilgili değerlendirmeleriniz ortadayken birden bire HP ile diyaloğunuz gündeme geldi.

ÜLKÜ— HP ile, kuruluş çalışmaları sürdürülen Demokratik Sol Parti Geçici Yazışma Merkezi'nin herhangi bir diyaloğu olmamıştır. Bu nokta açıklığa kavuşunca sorunuzun diğer bölümleri kendiliğinden yanıtlanmış olur. Bizim söylediğimiz şudur: Kurulmuş partilerin tümü, kuruluş yöntemleri, iç işleyişleri ve bu iç işleyişlerine halkın katılımı bakımından birbirlerinden farksızdır.

— Partinizin kurulması gerçekleştikten sonra diyaloğu reddeden yaklaşımınızı sürdürecek misiniz?

ÜLKÜ— Bizim diyaloğu değil, çatıda yapılan pazarlıkları reddeden bir yaklaşımımız vardır. Parti kurulduktan sonra bütün partilerle belli diyaloğların olması doğaldır. Ama bu diyalog, çatıda birtakım birleşmeleri sağlamaya yönelik olmaz. Bir taban hareketi olarak, doğmak üzere olan partimizin çatıda yapılan görüşmelerle ve çatıda başka partilerle birleşmesini, eşyanın tabiatına aykırı görüyoruz.

— Kısa ve uzun vadede hareketin gündeminde "birleşme sorunu yok" mu diyorsunuz kısaca?

ÜLKÜ— Şunu söylüyoruz: Demokratik sol tutumda olduklarını ve demokrasi anlayışı bakımından bizlerle aynı paralelde olduklarını kanıtlamış her arkadaşımızın partimizde yeri vardır ve olacaktır.

AYDINOĞLU— Parlamentoda, basında, yurt içinde veya yurt dışında kanıtlanmış bireylere karşı değildir hareketimiz.

— Kurulu partilerden hiçbirinin demokratik sol veya sosyal demokrat sayılmayacağı iddianız var. DSP'nin her iki sayın sözcüsü de matematikle yakından ilgili. 6 Kasım'da HP'nin %30'un üzerindeki oyunu, 25 Mart'ta SODEP'in %23'lük oyunu nasıl görmezden gelip bu yargıya varıyorsunuz?

AYDINOĞLU— Matematiği reddetmiş olmuyoruz. Bu oyları, seçeneksizlik ortamında verilmiş oylar olarak görüyoruz.

ÜLKÜ— Şunu eklemek isterim. Bugün gözlerimizin önünde uygulanan çağdışı ekonomik modelin sahiplerine, kırsal kesimden de kentlerden de çok sayıda oy verilmiştir. Bu görünüme bakarak şunu diyebilir miyiz? "Türkiye'de matematik gerçek şunu göstermektedir. Türk halkı çağdışı bir düzen değişikliğini istiyor". Bunu kimse diyemez.

Olağandışı dönemde kurulmuş partilere çaresizlikten verilmiş oyları gösterir az önce ortaya koyduğunuz tablo.

AYDINOĞLU— Görüşümüzün bir belirgin kanıtı da geçtiğimiz günlerde verildi. Örneğin yakında yapılan bir düzenleme ile katılımcı ve özgürlükçü demokrasinin çekirdek kuruluşları olan kooperatifler, adeta koyun boğazlanır gibi boğazlanırken sosyal demokrat olduklarını ileri süren iki partiden de hiç bir ses çıkmadı.

— Partinizin kuruluşu 6 Kasım öncesi gerçekleşmiş olsaydı, siz seçenek miydiniz, halkımız seçeneksizlikten kurtulmuş olur muydu?

ÜLKÜ— O kuşullarda demokratik sol ve sosyal demokrat, hatta demokratik bir parti kurulamayacağını, halkımızın onayına sağlıklı bir seçenek sunulamayacağını bildiğimiz için, o dönemde kurulmamız mümkün değildi. Nitekim o dönemde kurulan partilerden hiçbiri herhangi bir seçenek koyamıyorlar ortaya. Şimdi halkımız, kendi seçeneğini kendisi oluşturuyor.

— Peki, bugüne dek değişen koşullar ne?

AYDINOĞLU— Anayasa'nın ve Siyasi Partiler Yasası'nın geçici maddeleri yürürlükten kalktı.

ÜLKÜ — İkinci bir değişiklik, belirli bir zaman sınırlaması içinde değiliz. Halkın kendi özgür iradesinin partisini oluşturması için hem Anayasa'nın ve Siyasi Partiler Yasası'nın geçici maddelerinin yürürlükten kalkmasına hem de sınırlanmamış bir süreye gereksinme vardı.

— Ben, Anayasal koşullardan söz ediyorum. Siyasete getirilen sınırlamaların değişmediğini söylemek istiyorum. Sizin değiştiğini söylediğiniz koşullar birer ayrıntı değil mi?

ÜLKÜ— Hayır, değildir. Ayrıca, koşullara boyun eğerek daha iyi koşulları oluşturmak mümkün değildir sözünü ettiğiniz anayasal sınırlamalar.. Elbette bugün de vardır. Ama bu sınırlamalar var diye, çalışan kesimden, halktan koparak parti kurulmaz. Zor ve çileli bir yol seçtik. Saksıda çınarın yetişmeyeceğini iyi bildiğimizden olumsuz koşulları olumluya çevirecek bir yöntem izledik, tabana yöneldik. Örneğin, sendika yönetimi ile iç içe olmamız yasak ama, işçinin kendisiyle iç içe olması için hiçbir yasal engel yok.

AYDINOĞLU— Bir anlamda direkt demokrasiye girmiş olduk. Yeni anayasa, sendika ve derneklerle ilişki kurmayı engellemekle beraber, onların oluşumuna neden olan tabanla diyaloğu yasaklamış değildir.

— Çileli bir yol seçtiğinizi söylüyorsunuz. İşin içine çile girince zaman önemli bir faktör oluyor. Hareketinizin başlangıcından bugüne kadar "çile" diye anlatılacak bir süre geçmedi..

ÜLKÜ— Göze aldığımız çile ve süreyi tamamlamadan sonuca varmamız Türk halkına karşı duyduğumuz güvende haklı olduğumuzu gösteriyor. Türk halkı, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı ilk veren ve o mücadeleyle teba olmaktan ulus olmaya geçebilen bir halktır; bağımsızlık ve demokrasi mücadelesini veren diğer uluslardan farklı ve deneyimlidir. Halkımızın bu belirgin özelliği yolu kısalttı, çileyi azalttı.

— Kurucu adayı sayınız şimdi 18 bine varıyor. Bu kadar çok kurucu ile siyasi parti kurmak Siyasi Partiler Yasası'na aykırı bir durum ortaya çıkarmayacak mı?

AYDINOĞLU— Kurucu aday sayımızın çok olması demokratik temsil sistemini ortadan kaldırdığımız anlamına gelmez. Bugünkü koşullar altında eski Yunanistan'daki şehir devletlerinde olduğu gibi direkt demokrasi yapmak olanaklı değil. Bir demokratik temsil sisteminin kaçınılmazlığı ortadadır. Yasaların dediği olacak; ama buna karşılık tüzük ve program tüm kurucu adaylarımızın onayından ve süzgecinden geçecek.

— Değişik bir süreç ve yöntem izliyorsunuz. Parti organları yasalarla belirlenmiş durumda. İzlediğiniz bu değişik yolu yasaların belirlediği organlara nasıl uyduracaksınız ?

AYDINOĞLU— Mevcut yasalar çerçevesi içerisinde siyasal partiler düzeni için öngörülen kurulların dışına çıkamıyorsak da bu kurulların belli otokontrol mekanizmaları ile taban tarafından sık sık denetlenmesi mekanizmasını devreye sokacağız.

— Çok otokontrolcu bir anlayış örneği veriyorsunuz. Bu otokontrol sisteminin gerekliliği noktasına geçmiş deneylerden mi geldiniz?

AYDINOĞLU— Siyasi bir partide bu tür otokontrol sistemi mutlaka olmalıdır diyoruz. Tabanla tavan arasında kopukluğun olmaması için, tabanla tavanın organik ilişkisini güvence altına alacak tek sistem olarak bunu görüyoruz.

ÜLKÜ— Ayrıca Siyasi Partiler Yasası'nda kurucu sayısı için bir tavan sınırlaması yok. Ancak binlerce kurucunun pratik olarak bir araya getirilmesine olanak yok. Bunun için bir kurucular kurultayı toplanacak.

— Ne zaman toplanacak? Üyeleriniz bunu bilmek isterler.

ÜLKÜ— Buna somut olarak yanıt vermek imkânımız yok. Partimiz halkın ellerinde yükselecek aşamaya gelmiştir. Şimdi kurucu adaylarımıza partinin içişlerine katılımını özendirmek için bir çağrı yazısı gönderildi. Bundan sonra tüzük ve program kendilerine iletilecek ve kendi katkıları aynı mekanizma içinde sağlanacaktır.

Bunlar yerine getirildikten sonra ancak kesin tarih belirlenebilir.

— Zamanlamanız HP ile SODEP'in birleşme konusundaki sorunlarının çözümü ile ilgili mi diye bir soru akla geliyor.

ÜLKÜ— Oluşumumuzu anlattık. Bu oluşum içinde böyle bir beklenti olmayacağını anlattık.

— Kuruluşunuzu tamamladıktan sonra HP veya SODEP'ten katılım bekliyor musunuz? Bu konuda siyasi istihbaratınız var mı?

Halk etkin bir şekilde politikaya ağırlığını koyunca "çirkef" denen politika gül bahçesine dönüşecektir. Kurulmuş partilerin tümü, kuruluş yöntemleri, iç işleyişleri ve halkın buna katılımı bakımından farksız. 6 Kasım'da HP'nin, 25 Mart'ta SODEP'in aldığı oylar, seçeneksizlikten verilmiş oylardır.

ÜLKÜ— Hiçbir konuda siyasi istihbarata gerek görmüyoruz. Halkımızın özgür iradesine güveniyoruz. Halkımızın kendi gücüyle oluşturduğu bir harekettir bu.

— Bir açıklamanızda yer alan "...temel düşüncelerimizle bağdaşmayan bazı sol akımlar" ibaresinin anlamı nedir? Marksizmden kaynaklanmış sol anlayışları mı kastediyorsunuz?

ÜLKÜ— Demokratik sol hareket, tarihi süreç açısından Marksist kökenli değildir. Bizim sol anlayışımız Batılı anlamda demokrasinin ilke ve kurallarına bağlıdır; siyasal demokrasi yanında sosyal ve ekonomik demokrasiyi de içerir. Emeklerinin karşılığını ve gelişmeyle sağlanan olanaklardan haklarını alamayanları öncelikle gözetirken, bunu kutuplaşma ve sınıf çatışması yoluyla değil, hakça bir toplumsal uzlaşmayla, tam ve yaygın bir dayanışma içinde gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu arada Atatürk'ün milliyetçilik, halkçılık ve laiklik kavramları, hareketimizin harcını oluşturmaktadır. Demokratik sol görüşe göre, mülkiyetin kimde olduğundan daha çok, dengesizliğe yol açmayacak biçimde ve toplum yararına uygun kullanımı önemlidir.

Bu nedenle, bir sınıfın egemenliğini savunan Marksist- Leninist doğrultudaki sol görüşlerle, çağdaş hukuk devleti çatısı altında gelişen özgür bir sosyal refah toplumu aşamasına ulaşılabileceğine inanmıyoruz. Ayrıca bu tür görüşlerin sonuçta, bürokrat-asker oligarşisinin işçi sınıfı üzerinde egemenliği sonucunu getirdiği görülmüştür.

Bu nedenle o doğrultudaki düşünceleri taşıyanlarla hiçbir ilgimiz olmadı ve olmayacaktır.

"Başka sol akımlar" deyimi ile belirlediğimiz tanımın içine, bu görüşün yanı sıra, demokrasi anlayışımızla bağdaşmayacak bir düzen öngören akımlar girdiği gibi, ancak egemen güçlerin izin verdiği ölçüde solculukla ve demokrasiyle yetinenler de girer.

— Teşekkür ederim Sayın Aydınoğlu, Sayın Ülkü.

Diyaloğu değil çatıda pazarlığı reddediyoruz. Bir taban hareketi olarak doğacak partimizin çatıda birleşmelere gitmesi eşyanın tabiatına aykırı olur. Katılımcı ve özgürlükçü demokrasinin çekirdek kurumları olan kooperatifler boğazlanırken, sosyal demokrat olduğunu ileri süren iki partiden de ses çıkmadı.

MDP için teşhisi bizzat MDP'liler yapıyor: Kemik erimesi ve taban kayması

Genel başkanı atsan atamazsın, satsan satamazsın

RAFET GENÇ

Ankara — Parti birleştirme çabalarının yoğunlaştığı şu aylarda en çok sıkıntıyı çeken MDP oldu. Milliyetçi Demokrasi Partisi bu haliyle sıkıntıyı atacak gücü gösteremeyecek sanırız. Hazineden yardım görmesine rağmen bu parti, hâlâ 6 kasım ve 25 mart seçimlerinin etkisinden kendini kurtaramadı. Milletvekilleri, denizde boğulmamak için cankurtaran simidi aramaya devam ederken, örgüt sistemli bir biçimde, başta iktidar partisi olmak üzere diğer partilere kaymaya devam ediyor.

1982 Anayasası, milletvekili için **"transfer"** yasağı koyarken, parti örgütü için bir sınırlama getirmediğinden, alt kademede parti değiştiren değiştirene...

Bir MDP'li, "Sunalp'in değiştirilmesi artık somut olarak tartışma konusu yapılıyor", diyor. "Ama başkan adayı yok ki. Yerine birini bulamadığımız için kalsın diyoruz."

Muhalefet kanadında olduğu gibi iktidar ve sağ kanatta da **"parti altı oyma"** girişimleri aralıksız devam ediyor. Bundan en çok rahatsız olan da Milliyetçi Demokrasi Partisi... 25 mart seçimlerinden sonra zaten sınırlı olan örgüt özellikle iktidar partisine doğru kaymaya devam ettiğinden, milletvekilleri tedirgin.

Genel başkanın durumu

Parti genel merkezinde ilginç olaylar cereyan ediyor. Bundan bir süre önce toplanan Merkez Karar Organı'nda tüzük değişikliği yapılarak Genel Başkan'ın hemen hemen tüm yetkileri alındı. Bir üye **"Sadece temsil kimliği bırakıldı Genel Başkana"**, dedi. Toplantıda Genel Başkan **Turgut Sunalp**'in tüm ricaları sonuç vermedi. Genel Başkan Yardımcıları seçimi ve öteki yetkileri elinden alınıp Merkez Karar Organı'na verildi.

Bu ve bundan sonraki toplantılarda Genel Başkan Turgut Sunalp'in kıyasıya eleştirildiği ifade edildi. Bu konuda bir üye şunları söyledi:

"Genel Başkan Turgut Sunalp'e 25 mart seçimleri geçtikten sonra başlayan eleştiri, gün geçtikçe artıyor. Bu eleştiri tüzük değişikliği ile doruk noktasına vardı. Her toplantıda partinin durumu ve Genel Başkan'ın hareketleri eleştiri konusu oluyor. Birçok toplantılarda Sunalp'in değiştirilmesi konusu artık somut olarak ele alınıp tartışılıyor. Birçok üye büyük kongrede düşürülmesini istiyor. Bazıları ise Kurucular Kurulu'nun zaman kaybetmeden bu işi gerçekleştirmesinden yana..

Ama gelin görün ki, Genel Başkan adayı yok. O hale geldik ki, Genel Başkan'ı istemiyoruz, ama yerine birini bulamadığımız için kalsın diyoruz. Yani atsan atamazsın, satsan satamazsın, deyimine tam uygun bir biçimde, olduğumuz yerde bocalayıp duruyoruz."

Bu arada, partinin **"tamamen boşaltılması"** ya da bir **"başka partiyle birleştirilip taze kan verilmesi"** için çabalar var.

Partiyi birleştirmek için en çok çaba harcayanların başında **Memduh Yaşa** geliyor. Öteden beri **"büyük sağ"** ülküsünü gönlünde yaşatan Memduh Yaşa, partinin bu biçimde hayatta kalmasının mümkün olmayacağını görerek sağda **"büyük birleşme"** olması için devamlı temas halini sürdürüyor. DYP ile birleşmenin tabanı tutacağına inanıyor. Yaşa'yı, **Yılmaz Hocaoğlu** ve **Arif Atalay** izliyor. Bunlar tek tek temaslarda bulunarak **"formül"** arıyorlar. Nitekim geçen hafta Meclis grubunda **Doğan Kasaroğlu, Arif Atalay**'ın neden kısıtlı siyasilerden **Saadettin Bilgiç**'le görüştüğünü sordu ve bu konuda açıklama istedi. Arif Atalay da eski siyasilerle görüşmenin ne sakıncası olduğunu Kasaroğlu'na sordu. Böylece birleşme tartışması yine gündeme geliverdi. Genel Başkan Turgut Sunalp de oturduğu yerden **"Ben Genel Başkan olduğum sürece patiyi kimseye sattırmam,"** diye bağırdı.

Partinin içinde bir grup, Anavatan Partisi'ne bağlanmayı istiyor. Bunlar daha çok MDP'nin politik işlevini bitirdiğini o nedenle Anavatan Partisi'nde yerlerini artık almaları gerektiğini savunuyorlar. Bunlar arasında **Işılay Saygın, Ahmet Süter** var.

Bir başka grup, önce Genel Başkan'ın görevinden alınmasını sonra DYP ile temasa geçerek birleşme görüşmelerine fiilen geçilmesini istiyorlar. Bu gruptakiler MDP, için şöyle diyorlar:

— Parti 12 Eylül'den sonra demokrasiye geçişte küçümsenmeyecek bir görev yapmıştır. Seçimlerin yapılmasında en büyük âmil olmuş ve köprüden geçişi sağlamıştır. Artık Yeni arayışlar gereklidir.

Parti artık kendini feshetmeli ve yeni politik dengelerde yerini almalıdır.

Düşünün bir kere, paramız olduğu halde teşkilât elimizin altından kayıp gitmektedir. Gelecek seçimlerde elimizde hiçbir güç kalmayacak. O nedenle bir an önce yerimizi bulup rahatlamalıyız."

MDP içinde bu tür tartışmalar, temaslar, birleşme çabaları daha uzun süre devam edeceğe benziyor. Tabanı kalmayan milletvekilleri, politik yaşamlarını sürdürebilmek için, kim ne derse desin araştırmaya devam edecek. Ta ki, kendilerine uygun bir yer bulunana kadar...

ABD-Türkiye ilişkilerinde insan hakları konusu

Abrams ne demek istedi? Bir şey demek istedi mi?

SEDAT ERGİN

Ankara — ABD Büyükelçisi Robert Strauzs-Hupe, Çankaya'da Beyaz Saray'ın küçük bir modelini andıran konutunun alt katındaki konferans salonunda ilginç bir davetli topluluğunu biraraya getirmişti. Politikacılar, Dışişleri'nden genel müdürler, "YÖK'çüler", "YÖK zedeler", 1402 sayılı yasayla görevine son verilmiş öğretim üyeleri, gazeteciler, Batılı ülkelerin büyükelçileri hepsi biraradaydı. Konuklar arasında Cuhurbaşkanlığı Ekonomi Danışmanı İsmail Hakkı Batuk da dikkat çekmekteydi.

Çoğunluk film gösterilerinin yapıldığı salonda sahnenin yanındaki kürsüye çıkan genç şahıs, ABD Dışişleri Bakanı George Schultz'un insan haklarından sorumlu 36 yaşındaki yardımcısı **Elliot Abrams'**dı. Konuşmasına, **"Türkiye'nin Batı savunmasındaki merkezi rolü"**nden başlayan Abrams, şöyle diyecekti: **"Özgürlük aşığı olanlar, Türkiye'nin büyük özverilere katlanıp, NATO'nun Güney kanadını, Batı'nın güvenliği ve özgürlüğünü koruduğunu hiçbir zaman unutmayacaklardır."**

Abrams, Başkan Reagan'ın insan hakları siyasetini açıklarken, bu alanda yürütülecek bir siyasetin her şeyden önce, **"Antikomünist"** olması gerektiğini vurgulayacak ve şöyle devam edecekti: **"Dünyada egemenliğe, siyasal özgürlüklere ve insan haklarına en büyük tehdidin, Sovyetler Birliği'nden geldiğini Batı savunmasının en ön saflarını tutan siz Türkler'e anlatmama gerek yoktur, sanırım. Sınır bölgenize gidenler, demirperdenin kendilerini özgürlüğün kucağına atmak isteyenleri engellemek için orada durduğu gerçeğini göreceklerdir."**

Haritaya bakmayanlarla, kitap-gazete okumayanlar...

ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı, bu girişten sonra, 12 Eylül sonrasında, **"Batı'da estirilen"** Türkiye'ye dönük **"Eleştiri fırtına"**sına değinerek Avrupa'nın tutumuna çatacaktı. Elliot Abrams'a göre, Türkiye'yi eleştirenlerin büyük bir bölümü dört kategoride toplanabilirdi:

1- Haritaya bakmayanlar: Bu kişiler Türkiye'nin coğrafi konumu ve komşularının kimlikleri hakkında bilgi sahibi değillerdi.

2- Gazete okumayanlar: Bunlar, 12 Eylül öncesinde Türkiye'de aşırı unsurların yabancı hükümetlerle işbirliği içinde yaratıkları kaostan habersiz olan kişilerdi.

3- Genel kültürü eksik olanlar: Bu kimseler Türkiye'nin tarihsel ve kurumsal gelişmesi konusunda, **"Büsbütün cahildiler."** Bu konuda tek bir kitap bile okumamışlardı. (Abrams Türkiye'ye gelmeden önce ünlü Amerikalı tarihçi Bernard Lewis'in **"Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin Temelleri"** konulu kitabını okumuştu).

4- NATO'nun düşmanları: Değil Türkiye, dünyanın hiçbir yerinde insan haklarının durumuyla ilgili olmayan bu çevrelerin amacı Batı savunmasının **"hayati bir üyesi"**ni yıpratmaktı.

Abrams'a göre, eleştiri kampanyasını yürütenlerin görmemekte ısrar ettikleri tek bir nokta varsa, o da, **"12 Eylül öncesindeki kaosun geride kalması ve demokratik gelişmenin olağanüstü bir ilerleme göstermesiydi."**

Abrams ve ABD'nin beklentileri

Abrams, konuşmasının ikinci bölümünü Türkiye'de insan haklarının içinde bulunduğu duruma ayıracaktı. Bu konuyla ilgilenmelerinin gerekçesini Abrams şöyle ifade etti: **"Türkiye ile ilişkilerimize o kadar değer veriyoruz ki, aramızdaki bağların sıcaklığını tehdit eden konuları görmezden gelmemiz mümkün değildir."**

Bakan Yardımcısı, bu sözlerinden sonra Avrupalıların başından beri eleştiri konusu yaptıkları uygulamaların neredeyse tümünü tek tek sıralayacaktı: **"Hapishanelerdeki koşullar, işkence iddiaları, akademik özgürlüklere getirilen kısıtlamalar, ifade özgürlüğünün kısıtlanması..."** Abrams ertesi günü bir grup Türk gazeteciyle yaptığı sohbet toplantısında, **"Basın özgürlüğü ve sendikal haklara getirilen sınırlamaları"** da, **"Ciddi kaygı"** duydukları uygulamalar arasında sayacaktı.

Bu kaygıları ifade ederken, Abrams'ın Avrupalılardan belki de tek farkı bu beklentilerini Türkiye'yi karşısına almayacak dengeli bir üslup içinde dile getirmesiydi. Konferansı izleyen bir diplomata göre, Abrams'ın konuşma metni, **"Büyük bir ustalıkla"** hazırlanmıştı.

Sembolizm - pragmatizm ayrımı

Abrams, isim vererek belli ihlallerden söz edip, **"İşkence durdurulmalıdır"** diyecek kadar açık bir dil kullanırken, aslında Avrupa'nın çizgisine yanaşmaktaydı. Bu üslup, Carter döneminde **"açık diplomasi"**ye dayanan **"sembolizmi"**nden sonra Reagan ile birlikte yerini pragmatizm ve **"Kapalı diplomasi"**ye bırakan ABD'nin insan hakları siyaseti açısından da bir çelişki oluşturmuyor muydu?

Abrams, ABD'nin insan hakları siyasetinin bir numaralı sorumlusu olarak, **"Constructive Engagement"** diye adlandırılan, Türkçe'ye, **"yapıcı müdahale"** diye çevrilebilecek politikanın baş savunucularından biriydi. Bu politika, Başkan Carter döneminde yapıldığı gibi, belli bir ülkedeki insan hakları ihlallerini dünya kamuoyuna lanse edip baskı yapmak yerine, kapalı kapılar ardında diplomatik kanallardan telkin yönteminin kullanılmasını esas almaktaydı.

Telkinlerin tonu ne olmalı?

Reagan yönetimi, 12 Eylül sonrasında Türkiye'de insan haklarının durumunu gerek uluslararası kamuoyu, gerek kendi kamuoyunun gündemine getirmekten titizlikle kaçınmıştı. Buna karşılık, Barış Derneği ya da gazete kapatmaları gibi gelişmeler karşısındaki **"görüşler"**ini diplomatik kanallardan Ankara'ya **"sessizce"** iletmişti. Reagan yönetimi, **"Özellikle"** kongrede tepki yaratacağı gerekçesiyle ilettiği telkinlerinin tonunu her seferinde ABD'li diplomatların deyimiyle, **"En mükemmel"** düzeyde seyreden Türk-Amerikan ilişkilerini etkilemeyecek bir şekilde ayarlamıştı.

Oysa, Abrams'ın ziyaretiyle Reagan yönetimi açıkça bu yöntemden ayrılmakta ve **"açık diplomasi"**ye yönelmekteydi.

Abrams neden geldi?

Bu noktada Abrams'ın Ankara ziyaretinin **"nedenlerine"** ve **"amaçlarına"** açıklık getirmeye çalışalım. Amerikan diplomasisi Abrams'ı Ankara'ya göndererek, aslında bir taşla birden çok kuş vurmaya çalıştı. Şöyle ki:

1- Kimi gözlemcilere göre, "Abrams neden geldi?" sorusuna yanıt ararken, öncelikle ABD'nin insan haklarından sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısını Ankara'ya göndermiş olması olgusu üzerinde durmak gerekirdi. **"Ziyaretin yapılmış olması başlı başına anlamlıydı."** Zamanlama da not edilmeliydi. Örneğin, genel seçimlerden önce yapılsaydı, bu nitelikteki ziyaret ABD'nin Türkiye'deki yönetime verdiği destek açısından bir dizi spekülasyona ve değişik algılamalara yol açabilecekti. Aslında eskiden beri Ankara'ya gelmek isteyen Abrams, ziyaretinin zamanlamasını bu "hassas" duruma göre hesaplamış, sivilleşme sürecinin belirginleştiği bir sırada Ankara'ya gelmiş ve bu süreci destekleyen çıkışlar yapmıştı.

Kongre faktörü

2- Abrams, Kongre'de Türkiye'de insan haklarının durumu konusunda yöneltilen eleştirileri bu ziyaretiyle etkisiz hale getirebilecekti. Böylelikle özellikle kasım ayında yapılacak başkanlık seçimleri yaklaşırken, Reagan yönetimi Türkiye'de insan haklarının durumuna ilgisiz kaldığı yolundaki suçlamaları hükümsüz kılacaktı. Türk yetkililer de, **"ısrarla"** Abrams'ın ziyaretini **"yalnızca"** bu boyutundan gördüler. Dışişleri Bakanlığı'nın üst düzeydeki bir yetkilisi, Abrams'ın ziyaretini **Cumhuriyet'**e şöyle değerlendirecekti: **"Abrams, Türkiye'yi yakından bilen, gelişmeleri olumlu açıdan mütalaa eden bir yetkilidir. Bu ziyaretinde de elini kuvvetlendirmek üzere daha fazla bilgi toplamıştır."**

3- Abrams, Kongre'ye dönük "imaj değişikliğini" sağlarken, bir yandan da Türk makamlarını karşısına almayacak bir şekilde Reagan yönetiminin insan hakları alanındaki belli beklentilerinin altını çizmişti. Her sözü ya da yönelttiği her soru belli bir mesaj olarak alınabilirdi. Abrams, resmi temasları ve açıklamaları sırasında, bazı toplu mahkemelerin (Barış Derneği davası gibi) sonuçlanmasının neden zaman aldığını, demokratik hak ve özgürlüklere ilişkin dilekçeye imza atanlar hakkında neden soruşturma açıldığını nazik bir üslupla sordu. Türk yetkililerde, **"Çok iyi hazırlandığı"** izlenimini bırakan Abrams, **"Neden"**leri çok iyi bildiği halde, bu sorularla ABD yönetiminin üzerinde durduğu konuları **"ince diplomasi"** yoluyla karşı tarafa hissettirmekteydi. Bu açıdan söylediklerı geçen ay Federal Alman Dışişleri Bakanı **Hans Dietrich - Genscher'in** Bonn'da, Dışişleri Bakanı **Vahit Halefoğlu'**na söylediklerinden farklı değildi. Avrupa'da eleştiri konusu olan belli alanlarda gösterilecek ilerlemeyle Türkiye'nin Avrupa'da zaten düzelmekte olan görüntüsü daha olumlu bir tabloya bürünebilir. Bu da Türkiye'nin Avrupa ile ilişkilerinin düzelmesi sürecini hızlandırırdı. Aynı görüntü **değişikliği kuşkusuz yardımlar konusunda** den geldi?

ABD Kongresi'nin tutumunu da olumlu yönde etkilerdi.

İlginç olan Türk yetkililerin Abrams'ın bu alanlarda beklenti ifade etmiş olmasını **"yorumsuz"** ve **"tepkisiz"** karşılamalarıydı.

Aydınlara doğru yumuşak iniş...

4- Abrams, ziyareti sırasında, Türkiye'deki sol aydın çevrelere, **"Yumuşak iniş"** yapma ve ABD'nin bu çevrelerdeki görüntüsünü değiştirme çabası içindeydi. Örneğin konferansında açıkça 1300 imzalı dilekçeyi ima ederek şöyle diyecekti: **"Türkiye'yi dışarıdan gözleyenler, hükümetlerine dilekçe veren vatandaşların soruşturmaya uğramalarının Türkiye'de meydana gelen demokratik gelişmelere ters düştüğü izlenimini edinmişlerdir."** Ayrıca, YÖK düzenlemesi sonrasında ya görevine son verilen, ya da görevinden ayrılmayı yeğleyen öğretim üyeleri ile görüşmesi Abrams'ın ziyaretinin dikkat çektiği bir yönünü oluşturmakdaydı.

Abrams, bu temaslarda da, **"Kaygıları"** yineleyecek, ayrıca şu soruya yanıt arayacaktı: **"Türkiye'deki aydın çevreler 12 Eylül sonrasında demokrasi anlayışı açısından ABD ve Avrupa'yı farklı gözlerle mi görmekteydiler?"**

Elliot Abrams, yanıtı kendisi verecek ve ABD'nin Türkiye politikasının yalnızca, **"Güvenlik ihtiyaçlarının ipoteği altında olmadığını"** söyleyecekti.

Abrams'ın ziyaretini yakından izleyenler arasında Ankara'daki Avrupalı diplomatlar da bulunuyordu. Üst düzeydeki bir Avrupalı diplomata göre, ziyaretin en önemli sonuçlarından biri **"artık"** Türk yetkililerinin insan hakları konularını Batılılarla açıkça konuşmaya başlamaları yolunu açmasıydı. Türk yetkililer ise, bu yolun eskiden de açık olduğunu belirtip, **"Yeter ki, müfettişlik yapmaya gelinmesin"** diyecekledi. Federal Almanya Parlamentosu'ndan insan hakları alanında incelemeler yapmak üzere Türkiye'ye gelmek isteyen heyete Türk makamlarınca izin verilmeyişi hâlâ hatırlardaydı.

Biraz Maryln Monroe biraz Beatles

Jackson humması

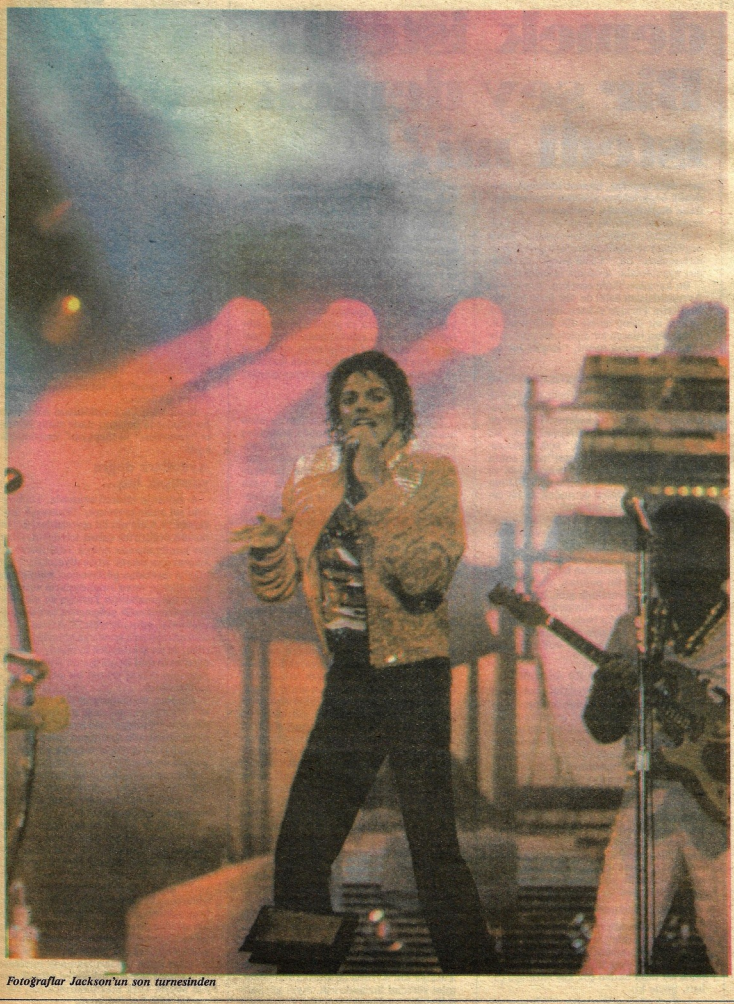

Fotoğraflar Jackson'un son turnesinden

Dış görünüşü parlak. Çok parlak. Göz alıcı. Burnu düzeltildiği, deri rengi açtırıldığı, kaşları kırpıldığı için tam zenci gibi değil. Beyaz da değil. İlk bakışta erkek. Tam öyle de değil... Michael Jackson Amerikalıları büyülüyor.

Tam **Michael Jackson**'' bir kalabalıktı: Yeni yürüyen çocuklarıyla anneler, anne-babalarıyla gelen gençler, zenciler, beyazlar hepsi bir arada, hepsi dost, hepsi ortak bir bekleyiş içinde...

Biletler için çok para ödemişlerdi ve şimdi hepsi dünyaca ünlü, son yılların en çok sözü edilen şarkıcısı Michael Jackson'ın aylardır beklenen konserlerinden birini izlemek üzere Kansas City Arrwhead Stadyumu'nu dolduruyorlardı.

Güneş batıp, ışıklar azaldığında heyecan doruktaydı. Sonra birden, göz kamaştırıcı bir ışık kafesinin ardında Jackson kardeşler belirdi. Stadyumu dolduran 45 bin izleyici, bu güzel anı beğeni çığlıkları ile karşıladı.

Orkestra tam hız **''Wanna Be Starting Something''**i çalmaya başladığında Michael da 2 saat sürecek olan baş döndürücü gösterisini açmıştı bile.

Aylardır sözü edilen, hakkında ileri geri konuşulan, tüm yayın organlarında yer bulan bu turne için **''Müzik tarihinin en kârlı gösterisi''** deniyor. Jackson kardeşler 13 kentte konser veriyor. Hemen tüm konserler açıkhavada yapılacak. Turnenin 50 milyon dolara yakın kazanç getireceği, böylece **Beatles**''ın **Rolling Stones**'un ve **Who**'nun konserlerini bile geride bırakacağı, rekor kıracağı, herkesin ortak tahmini.

KUBE Radyo İstasyonu'ndan **Bob Casl**, **''Annem bile bu konserden söz ediyor,''** diyor. **''Gelecek 10 yılın olayı olacak bu turne. Kimin çalıp söylediği farketmez. İnsan en azından merak ettiği için görmek istiyor.''**

Birçok kentte Jackson kardeşlerin konserleri hummalı bir bekleyişi doruk noktasına çıkarırken, bazı yerlerde yakınmalar eksik olmuyor. Herkes konserlerin hem güvenlik hem de **''lojistik''** açıdan sorun çıkartmasından korkuyor. Daha konserler başlamadan meydana gelen karışıklıkları düşününce, bu kişilerin endişelenmekte pek de haksız olmadıkları anlaşılıyor.

Michael Jackson'ın, yeni biletlerin satışa çıkarılacağı ve konser gelirinin yoksullara bağışlanacağı yolundaki açıklamasından önce bazı hayranları onu açgözlülük ve beceriksizlikle suçlamış ve Dallas'taki bilet satışlarının da yavaşlamasına sebep olmuştu. Ancak o sıralarda bile Michael Jackson'a bağlılıklarını göstermek isteyen hayranları vardı.

Kansas'da hazırlıklar haziranda başladı. haziranda, konser bileti istek formu ba- gazeteler baskıdan çıktığında Jackson yranları da gazete almak için kuyruk ol- şlardı bile. **WGN Radyo İstasyonu** için **ackson çılgınlığı"** nı izleyen disk-jokey **y Leonard, "Bütün millet birbirinin ka- önünden gazete çalıyordu,"** dedi. Fakat gazete hırsızının sonradan öğrenildiği gi- işler sanıldığı kadar kolay değildi. Heye- lı hayranlara, gazetelerden aldıkları istek mları ile 4 bilet için 120 dolar (yaklaşık bin TL) parayı belli bir tarih, iyi bir yer, ta bilet alma garantisi bile olmaksızın stalamaları belirtiliyordu formlarda.

Yine de her şansı değerlendirmek isteyen bin Jackson hayranı aynı gün Kansas pos- elerini doldurarak posta çeki alma yarı- a girdi.

Öte yandan ülkenin her tarafından birçok nerikalı, Michael Jackson'ın **"kendi ütleri"** de turnenin uğrak yerlerinden bi- yapması için yalvarıyordu. **"Ağırbaşlı"** son'da bile bir yerel gazete 30 bini aşkın a toplarken, bin radyo istasyonu da 5 bin inin katıldığı bir toplantı düzenleyerek terilerde bulundu. Jackson'ın doğup bü- düğü Gary'de de 30 bin Amerikalı, Vali hard Hatcher'in başkanlığında Michael Jackson'dan en azından bir töreni için şehir- lerine gelmesini rica etti. Başkan Reagan ise geçen mayısta Beyaz Saray'ı ziyaret eden Jackson'dan Washington'da bir konser ver- mesini istedi. Bu arada başkan adayı Jesse Jackson da adaşı Michael Jackson ile geçti- ğimiz haftalarda görüştü.

Amerikan pop dünyasında- ki yeni **"Fareli - Köyün Kavalcısı"** Michael Jack- son'ı anlatmak çok güç. Beatles'tan sonra en büyük müzik olayını yaratan Jackson, James Brown gi- bi çağının en ünlü zenci şar- kıcısı. Kendine özgü dans- ları ile sahnelerde yeni bir devri başlatır- ken, zenci geleneklerinden kendini soyut- lamayan Michael, zenci müziğinin de us- tası. Zaman zaman Paul Mc Cartney ile iş- birliği yapan şarkıcı, Beatles gibi (vurgu- suz tempolu) melodilerde de çok başarılı. Sempatik tavırları ve dindarlığı ile gençli- ğin kendisini bir ilah yapması için gereken tüm özelliklere sahip. Modern müzikte bir virtüoz olmasına karşın Fred Astaire ve Frank Sinatra gibi bir göstericı olmayı amaçlıyor. Jackson, kişiliğinde çelişkili öğeleri taşıyan bir insan. Sahnede son de- rece canlı ve çarpıcı olan sanatçı, özel ya- şantısının sınırlarını kıskanç biçimde ko- ruyor siyah yıldız. Kimilerine göre ünlü prodüktör Howard Hughes ile E.T.'nin bir- leşimi. Kimilerine göre ise Judy Garland'la Jonny Ray'i kişiliğinde bağdaştırmış.

Bütün bu özelliklerle Jackson, Kansas'taki ilk müzik şöleninde, pop tarihinde şimdiye dek eşine zor rastlanan, muhteşem bir gös- teri sundu izleyicilere.

Göz kamaştırıcı ışıklar, yanıp sönen flaş- lar ve sis bombaları arasında başlayan bu konsere, atılan havai fişekler de büyülü bir hava veriyordu.

Programda her şeyden biraz vardı. Eski- lerden, Jackson kardeşlerin 15 yıl önceki Hit şarkısı **"I want you back"**ten tutun, Jack- son'ın son albümü **"Thriller"**e kadar her türlü parça yer alıyordu konserde. Micha- el, baladlardan ve rock ritmlerinden blues'a yakın melodilere hiç zorluk çekmeden geçi- yordu. **"She is out of my life"** gibi balad- lardaki düzme duygusallığı bile sesiyle ger- çek bir aşk hikâyesine dönüştürebiliyordu. **"Billie Jean"**i söylerken, duygulu Jackson gidiyor, sahnede adeta kayan bir yıldız beliriyordu.

Bu müzik şölenini izleyenler de konserin tek ve en başarılı yıldızını alkışlıyorlardı.

Eğer her şey iyi giderse Jacksonların bu turnesi en ünlü Jackson'ın, Michael Jack- son'ın çevresindeki ilgi halkasını daha da genişletiyor.

Bu turne, birçok şirket ve işadamına da büyük kazançlar sağlıyor. Michael Jackson bebekleri yapan Ron Smith'in firması daha çok bebek satarken, şimdiden kapısını Mi- chael Jackson kap kâğıtları ile kaplayan Mi- amili kitapçı Raquel Rogu, kendi deyimiyle **"Jackson'ı en çok seven 5-6 yaşındaki ço- cuklar"**a daha çok poster satacak.

Ülkenin her yanında gençler Michael Jack- son'la ilgili her türlü eşyayı almak için ade- ta yarışıyorlar. Düğmeler, boyacı şapkala- rı, spor çantaları, jiletler, eldivenler ve Mi- chael Jackson bebekleri kapışılıyor.

13 yaşındaki Lillie, Jackson'a benzemek için onun tüm yaptıklarını yakından izliyor. Michael Jackson et yemiyor. Lillie de. Mi- chael Jackson yerde yatıyor. Lillile de anne- si onu yatağına dönmeye zorlamadan önce yerde yatıyordu. Elbette Michael Jackson'ın en çok giydiği bonuculu ceketleri, Lillie de giyiyor. Annesi Doris, **"Umarım ona bir şey olmaz. Yoksa kızıma yardım gerekecek,"** diyor.

Newsweek dergisinin Jack- son'dan söz etmesinden bu yana geçen 19 ay içinde zenci şarkıcı 75 milyon do- larlık bir servete kavuştu. Aralık 1982'de çıkan son solo albümü 35 milyon üs- tünde satarak dünya plak sanayiinin tarihine en çok satan plak olarak geçti. MTV video şirketi ile de çalışan Jackson bu şirketin temel ge- lir kaynağı durumuna geldi.

Sürekli canlı bir atmosfer yaratan video kasetleri ile Jackson, bir yılı aşkın süredir ye- ni plak doldurmayışına, sık sık konser ver- meyişine, dolayısıyla seyirci ile sanatçıyı bir- leştiren tek yer diye düşünülen gösterilerden yararlanmayışına karşın ilgiyi yalnız aynı dü- zeyde tutmayı değil yoğunlaştırmayı da ba- şardı. Başarısı tabii yalnız **"İyi"** değil bir hayli para toplamayı da getirdi. 7 ayda 750 binden fazla satan **"Thriller"** video kaseti, 1 milyon 200 bin dolarlık (yaklaşık 450 mil- yon TL.) gelir sağladı.

Bu şaşırtıcı başarı, halkın Jackson'a duy- duğu ilginin yalnızca onun müziğinden ve- ya gösteri yeteneğinden kaynaklanmadığını, sanatçıyı çevreleyen gizemli atmosferin de buna katkıda bulunduğunu gösteriyordu.

Elvis Presley'den bu yana birçok rock yıl- dızının erkekliği tartışılmıştı. Ancak şimdi- ye dek hiçbir sanatçı hakkında bu denli yay- gın, acık ve inatçı tartışmalara rastlanmamış- tı. **"Michael Jackson sesinin kız sesi gibi kal- ması için hormon tedavisi mi görüyor? Jack- son, cinsiyet değiştirmek için ameliyat mı olacak?"** Yalnız halk arasında değil basın- da da yer alan bu gibi tartışmalar Michael Jackson'a duyulan merakı arttırdığı gibi, ga- zete satışlarının gittikçe yükselmesine de ya- radı. Zamanla şöyle ya da böyle Jackson'- dan söz etmek çok kârli olmaya başladı. Konser bileti istek formu veren gazeteler satış rekorları kırarken konserlerden önce basılan Jackson biyografileri de 1 milyonun üstün- de sattı.

"Sovetskaya Kultura" adlı Sovyet gaze- tesi de Michael Jackson'dan, gençleri poli- tikadan uzaklaştırıp kendine çeken bir mık- natıs gibi söz ediyordu.

"Boston Globe" ve **"The New Republic"** adlı Amerikan dergilerinde köşe yazıları ya- zan bir yazar, çocuksu bir fantezi içinde ya- şayan birine tapınmanın ne derece doğru ol- duğunu soruyordu.

Jackson'ın Muhammed Ali'den bu yana dünyada bu şekilde ün kazanan ilk zenci oluşu da konuya ye- ni bir bakış açısı getirdi. Başkan Reagan'ın Jack- son'ı başarılarından ötürü kutlamasına karşılık, zenci bir Müslüman, **Lois Far rakhan**, Michael Jackson'ı **"kadınsı tavırlarla"** zenci gençliğini **"kadınlaştır- makla"** suçladı. Zenci ailesi konulu bir konferansta konuşma yapan sosyolog **Asa Hiliard** da **"Michael Jackson neden Peter Pan'ı model alıyor? Niçin kaşlarını kesip, burnunu ameliyat ettiriyor? Kendimize şu soruyu sormalıyız: Çocuklarımız için böyle bir model istiyor muyuz? Hiç büyümeyen Michael Jackson gibi..."** diyerek ona **"kar- şı"** bir tutum takınıyordu.

Zenci yazar Nelson George, Jackson'ın her Amerikan gencinin geçtiği bir dönemden geçtiğini söyleyerek, **"Michael'da önemli olan kendini müzige adamış olması. Doğuş- tan yeteneklı ve aynı zamanda disiplinli bir sanatçı,"** diyor.

Nelson George'un Michael Jackson'daki yeteneği anlatan bu sözleri gerçekleri yansı- tıyor. Fakat tüm yeteneğine ve en iyisini yap- mak için çalışmasına karşın Jackson'da izli- cü bir yan var. Onu kendinden önce gelen Elvis Presley veya Beatles ile karşılaştırdığı- mızda bu özelliği daha da ortaya çıkıyor. El- vis de Beatles da kendi devirlerinde hayran- larını büyülemiş, onlara yeni istekler, yeni düşler, kısaca yeni dünyalar yaratmışlardı. Fakat Michael Jackson'ın gençliğe tanıttığı dünya öncekilerden çok farklı. Şimdiye dek hiçbir pop şarkıcısı Jackson kadar korku ile eşleştirilmemişti. Sanatçı en sevilen şarkıla- rından video kasetlerine kadar her yerde, belki de kişisel olan korkularını yansıtıyor.

Dış görünüş olarak herkesten farklı giyi- nen ve farklı davranan Jackson tüm sırları- nı kendine saklamayı, herkesin merak ettiği alışkanlıklarını, umutlarını ve hatta cinsiye- tini gizli tutmayı yeğliyor.

Her an yok olabilecek bir serap, her an ka- yabilecek bir yıldız gibi yaşıyor.

Derleyen: GAYE ORALKAN

"Sizinkileri sığır sürüleri gibi önümüze katıp sürdük, erkekleri öldürdük, kadınları dul bırakıp, kızlarla oğlanları tutsak ettik. Bu size hâlâ ders olmadı mı?"

Mısırlı Müslümanlar'a böyle seslenıyordu biri. Kim mi? Hıristiyan dünyasının daha sonra özizlik payesi vereceği, Fransa Kralı 9. Louis. Tabii, ağzından böyle bir cümle çıkan "aziz"in Müslümanlar'a, tarih kitaplarında gösterildiği biçimiyle "çınar altında adalet dağıtan kişi" gibi gelmeyeceği doğaldı.

Avrupalı tarihçiler Haçlı Seferleri'ni enine boyuna yazdılar. Ama Batının ya da Doğu'nun daha iyi tanınması için, Haçlı kılığında saldıran şövalyelerle hilalli bayrağı dalgalandırarak, onlara direnen emirler arasındaki bu müthiş savaşı - ki bir taraf için "kutsal topraklarda", öbür taraf içinse "İslam toprağında" verilıyordu savaş - bir de Araplar yönünden dinlemekte fayda var. "Araplar'ın Gözüyle Haçlı Seferleri" eksikliği duyulan bir kitaptı. Yazarı da 36 yaşındaki Lübnanlı Emin Maaluf. Şimdi, Maaluf'la Fransa'nın en büyük haftalık dergilerinden Le Pointda Eugene Mannoni'nin yaptığı, 2 Temmuz 1984 tarihli konuşmaya kulak verelim.

"Irzına geçilmişcesine!"

— Neredeyse bin yıl sonra, Arap dünyası hâlâ Haçlı Seferleri'nin şokunu duyuyor mu?

MAALUF — Evet. Irzına geçilmişcesine.

— Ne müthiş bellek! Çünkü Kudüs'teki Hıristiyan devleti yok oldu, İslam dünyası 200 yıl kadar Hıristiyanlığa katlandı, ama sonunda onun üstesinden geldi. 1291'de Sultan Halil, Akka'yı aldında zafer Araplar safında kaldı.

MAALUF — Zaferi kazandılar ve yenilgiye uğradılar. Bu Araplar'ın Batı karşısında kazandıkları son zaferdir. Ama salt askeri çizgide kalan ve onları ne yazık ki, daha geniş bir vicdan muhasebesine girmekten yoksun bırakan bir zafer. Öyle ki, Haçlı Seferleri Araplar'ın çöküşüne damgasını bastı. O günden sonra Batı Avrupa entellektüel ve bilimsel gelişimin merkezi oldu: Evrensel görünen bir uygarlığın merkezi haline geldi.

— Haçlılar Pierre 1'Hermite'in peşinden İstanbul Boğazı'nı geçtiklerinde böyle bir durumu yoktu.

MAALUF — O çağlarda Lübnan'daki Tripoli Kitaplığı'nda 100 bin cilt kitap vardı... (Vakanüvis **Usama İbn Munkih** şöyle yazıyor: **"Franklar hakkında bilgi edinenler, onlarda çok yürekli ve savaşta gözüpek birer hayvandan başka şey bulamadılar."** **Caenli Raoul** da ona hak vermek istercesine şöyle diyor: **"Maara'da bizim-**

Emin Maaluf - "Araplar, Haçlı Seferleri'nin şokunu hâlâ ırzlarına geçilmişcesine duyuyor..."

Haçlılar Kudüs'te. 1099 yılı...

Bugünkü Ortadoğu'da Haçlıların izi var

Vakanüvislerden biri, "Franklar gözüpek ve yürekli birer hayvan", diye yazıyordu. Hıristiyan tarihçi, "Bizimkiler, çocukları şişte kızartıp yiyorlar", diye not düşmüştü.

kiler yetişkin kâfirleri kazanda haşlıyor, çocukları şişte kızartıyor ve pişirdikten sonra yiyorlardı."

Ya Batı'yı taklit ediyor, ya da dışlıyor

— Ama günümüzde, evrensel diyebileceğimiz bir uygarlığı, salt Batılı olduğu için dışlamak çok ileri gitmek değil mi?

MAALUF — Tabii. Ama Müslüman Dünya, Haçlı Seferleri'nden bu yana çağdaş değerlerin kendisine yabancı olduğu görüşünde. Bunların kendi dışında olduğu inancında. Bunları benimsemek için kimliğinden vazgeçmesi gerektiği görüşünde. Ya da, çağdaş teknolojiden vazgeçme pahasına çağdaş değerleri dışladığı inancında. Bu nedenle de bir Batı'yı taklit ediyor, bir Batı'nın değerlerini dışlıyor. İkisini de aynı aşırılıkla yapıyor. **Şah** döneminde İran'da bu davranışların ilki, **Humeyni** yönetimindeki İran'da ikincisi rahatlıkla görülebilir. İslam dünyası çözümü bulamadı. Ve bütün dünya, bu çözümlenmemiş sorunun sıkıntısını çekiyor.

— Son Haçlılar da geri dönmek üzere gemiye bindiklerinde, Araplar'ın nasıl bir vicdan muhasebesi yapmaları gerekirdi?

MAALUF — Topraklarını işgal edenlerden (ki, onlar bilimi ve Arap dilini öğrenmeye koyulmuşlardı), o sıra Batı'da varolan hukuk, devlet, kurumlar gibi kavramları öğrenmeye çalışmalıydılar. Feodal toplumda, derebeyleri, şövalyeler, memurlar, burjuvalar, hatta **"Müslüman"**, yani kâfir sayılanlar bile çiğnenmeyen hukuk kurallarına bağlıydılar. Oysa Doğu'da hükümdarın keyfi egemenliğine hiçbir sınır yoktu.

— İspanya'dan Suriye'ye gelen vakanüvis İbn Zübeyr, Haçlılar'ın emrinde çalışan köylülerin Müslüman derebeylerinin boyunduruğunda çalışanlara oranla daha iyi korunduğunu görüyor...

MAALUF — Ama **Zübeyr** Haçlılar'ın hakça yönetiminde Müslümanlar yönünden ölümcül bir tehlike buluyor ve onları uyarıyor. **"Tanrı bizi kötü eğilimlerden korusun"** diyor. Bu çok ilginç bir nokta: Haçlı Seferleri boyunca Araplar Batı'dan gelen fikirlere kapalı kaldılar.

Haçlılarla, İsrailllilerin benzerlikleri

— Etampes kentinden yola çıkıp 1000 yılının hemen sonrasında 'kutsal topraklara' yerleşen Hıristiyanlar; 2000 yılından hemen önce, Kiev'den yola çıkıp 'adanmış toprakları'a oturan Yahudiler... Dün İsa'nın haçı, bugün Davud'un yıldızı: Araplar siyonistleri de bir tür haçlı olarak mı gördüler?

MAALUF — Üstelik hemen. Şurası da gerçek ki, bin yıl arayla benzerlikleri inanılmaz. Yahudi devletinin sınırları da Hıristiyan devletininkinin eşiydi. Denizden Ürdün Irmağı'na kadar. **Kral I. Baudoin'**in Sina Çölü'nü geçip Nil'e doğru yaptığı akınlar incelendiğinde, 1956'da ya da 1967'de İsrail tanklarının aynı çölden geçip aynı nehre doğru yönelmeleriyle aralarındaki benzerlik nasıl düşünülmez? Haçlıların askeri üstünlükleri vardı. İsrailllilerin de.

Bir gün İsrail de pes eder mi?

— Uzun süre İsrail devletiyle dayanışma içindeki Batı, Haçlıların Kudüs'te kurdukları devletle de aynı dayanışma içindeydi.

MAALUF — En azından, 1956 yılında

Pierre l'Ermite Haçlılara yol gösteriyor.

başlatılan Port Said seferinde, Fransızlarla, İngilizlerin Nasır'a karşı, İsrâillilerle birleştikleri görüldü. Tıpkı **Salahaddin-i Eyyubi**'nin Mısır'ına karşı Fransa Kralı **Philippe Auguste**'ün İngiltere Kralı **Arslan Yürekli Richard**'la birleşmesi gibi.

— Haçlılar 1099 yılında Kudüs'ü aldılar. 1187'de oradan kovuldular. Yani egemenlikleri yüz yıl bile sürmedi. Bu durumda, Araplar bir gün İsrail'in de pes edeceğini düşünmüyorlar mı?

MAALUF — Yirmi yıl önce İsrail Devleti'ni ortadan kaldıracaklarına pek inanıyorlardı. Bu fikir tam olarak terk edilmediyse de, şimdi çok daha uzun vadeli bir tarihsel gelişime bel bağlıyorlar.

— Nasıl bir gelişme? Batı'nın bir parçası olan İsrail'in Arap dünyasına katılması mı?

Batı'nın feodal toplumunda derebeyleri, şövalyeler, hatta Müslümanlar, yani kâfir sayılanlar bile çiğnenmeyen hukuk kurallarına bağlıydılar. Doğu'da hükümdarın keyfiliğine sınır yoktu.

MAALUF — Aslında İsrail'in gün geçtikçe biraz daha Doğululaştığı gerçek. Kuzey Afrika ya da Yakın Doğu kökenli Yahudilerin çizgisini benimsiyor. Oysa İsrail'in ilk yüzü Batılıydı. İsrail de, giderek bir levanten ülke halini alıyor. Artık Baltık Denizi'nin ringa balığı ya da sazan dolması yerini humusa, susam yağlı bezleye ununa bırakıyor. Bu yiyeceklere ilgi gösterenlerin sayısı çok daha fazla.

— İyi ama, Haçlı Seferleri'ne katılanlar da Arap yiyeceklerini, giysilerini benimsemişlerdi. Bazıları kendilerine "prens" yerine "emir" denmesini yeğliyordu. Ama bu onların sürülüp atılmalarını engellemedi.

MAALUF — Kuşkusuz. Çünkü herkes kendisini öbüründen ayıran farklılığın giderek daha bir bilincindeydi.

İkinci bir El Kamil

— İsrail'in durumu da aynı değil mi? Öyleyse?

MAALUF — O zaman da Araplar, İsrail ne kadar güçlü olursa olsun, Yakın Doğu'nun tümünü denetlemeye gücü yetmeyecektir, diye düşünüyorlar. Özetle, İsrâillilerin giderek bugünkü gibi üstün durumda değil, başka türlü karşılarına oturacaklarına inanıyorlar.

— Enver Sedat 1978'de İsrail'e gittiğinde yenilmemişti.

MAALUF — Ama Batı'nın pek alkışladığı bu yolculuk Doğu'yu harekete getirmedi. İsrail'le bir antlaşma imzalanması bile Doğu'da büyük fırtına koparmadı. Asıl kafaları kurcalayan, Kudüs'ün ve Ürdün Nehri'nin karşı yakasının havada bırakılışı oldu. O zaman da **Sedat** Araplar'a ikinci bir **El Kamil** gibi göründü.

— Kimdir El Kamil?

MAALUF — O da 1229 yılında Mısır'a egemenken, Alman İmparatoru ve Sicilya Kralı **Frederic von Hohenstauffen**'e bir antlaşmayla Kudüs'ü bırakmıştı. O da, garip bir benzerlikle, **Sedat** gibi Müslümanlar tarafından lanetlenecekti.

— Filistinlilerin şansı geçmişte bugünkünden fazla mı olmuştu? 1099 yılında Kudüs'ü yitirdiklerinde, Suriyeli Kadi El Haravi'nin - tıpkı Yaser Arafat gibi - peşinde o dönemin Arap başkentlerini dolaştılar. Bağdat Halifesi'ni etkilemeye çalıştılar.

MAALUF — Halife de onlara sevgilerini, davalarına duyduğu yakınlığı belirtti. Ve rejimin önde gelen yedi kişisinden, bu talihsiz olay hakkında soruşturma yapmalarını istemekle yetindi.

— Ve daha o zaman binlerce kişi Filistin'den ayrılıp Arap ülkelerine sığınmaktaydı, değil mi?

MAALUF — Bu noktada, Müslüman dünyanın Hıristiyanlara karşı harekete getirilmesinde oynadıkları rol çok az bilinir. Yine o dönemde, İslam'ın tartışıldığı ve kaynağa dönülmesinin istendiği dikkati çekiyor.

— Daha Haçlılar döneminde İslam Dünyası'nda bir kargaşa görülüyor. Salahaddin-i Eyyubi, Haçlılarla çarpışmaya girmeden önce Suriye Kralı Es Salih'in hesabını görmek zorunda. Bugün benzer olaylar görmüyor muyuz? Niçin bu parçalanma?

"Araplar tek ulus; sorun başa kimin geçeceği. Düşmanla değil rakiple savaşılıyor..." Kaddafi - Arafat - Hüseyin birarada. 1978 eylülü.

MAALUF — Önce Haçlılardan söz edelim. İşgal kavramı çağdaş bir kavramdır. O dönemde akıncılık vardı. Çetelerin bitip tükenmez saldırıları yani. Devlet kavramı hükümdarla sıkı sıkıya ilgiliydi. Bir hükümdar ötekinin yerini alıyordu. Vezir **Şaver** 1162'de Kahire'de başa geçtiğinde, kendisinden önceki 15 yöneticiden yalnızca biri yaşıyordu. Öbür ondördü ya asılmıştı, ya kelleleri kesilmiş, ya hançerlenmiş, zehirlenmiş, çarmıha gerilmiş, ya da linç edilmişti. Son derece dengesiz bir dünyaydı orası.

Araplar, Yahudiler'i derhal birer Haçlı olarak gördüler. Yahudi devletinin sınırları, Haçlılar'ın Kudüs'te kurduğu devletinkiyle aynıydı: Denizden Ürdün ırmağına kadar.

— Ya bugün?

MAALUF — Arap devletleri arasındaki ilişkiler çoğu kez şaşırtıcı. Çünkü hiçbir zaman soğuk değil. **Kaddafi**, daha önceki gün yöneticilerine küfrettiği bir ülkeyi ansızın ziyaret etti mi, Batılı devletlerin büyükelçilikleri şaşkına döner. Oysa, Araplar için böyle bir şey söz konusu değildir. Çünkü her Arabın, bir başka Arap ülkesinde kendi evindeymiş gibi davranabileceği fikri yaygındır. Yani her Arabın kardeşleri üzerinde biraz hakkı vardır.

— Yani 1984 yılında, Arap dünyası sanıldığından daha mı az bölünmüş durumda sizce?

MAALUF — Belki şunu bilmekte yarar var: Haçlı Seferleri döneminde olduğu gibi, düşmana karşı savaşın temelleri içavaşlarla atılıyor. Çünkü küfürleşmeler, ardından gelen kucaklaşmalar, birleşme isteği, hemen ardından beliren anlaşmazlıklar şu ortak fikirden kaynaklanıyor: Bir Arap ulusu var. Asıl savaş bu ulusun başına kimin geçeceği konusunda yapılıyor. Yani asıl sakıncası, düşmanı yok etmek için değil, ait olunan safın yönetimini ele geçirmek için veriliyor. Düşmanlardan çok rakiplerle savaşılıyor.

— Yani Haçlıların Frederic von Hohenstauffen gibi "güvencileri", "Templier" şövalyeleri gibi de "şahinleri" vardı. İslam'ın da aynı dönemde pazarlıkçıları ve döneme biraz ters düşse bile "teroristleri" oldu.

MAALUF — Haşişinleri mi belirtmek istiyorsunuz? **(*)**

— Evet. Batılı okurlar açısından garip, ama bu bir Şii mezhebiydi ve İran'daydı.

MAALUF — Bu mezhebin kurucusu **Hasan Sabbah**, kültürlüydü, gökbilim uzmanıydı ve İran'da doğmuştu. Şii İranlılar arasında serpildi. Ürkütücü etkililikte ve disiplinde bir dinsel - siyasal örgüt kurdu. Genellikle cuma namazları sırasında komandoların.("**kamikazelerini**" demek daha doğru) camilere salıyor, bu komandolar hem ölüyor, hem öldürüyorlardı. Kahire'de kendisine bağlı adamlar bulmuştu. Günümüzde de benzeri örgütleri anımsamadan edemiyor kişi. Şehit olma isteği, yanlış bir biçimde intihar olarak adlandırılan özveri: İranlılara ve Şiilere özgü bu yanlar daha o zaman Haşhişinlerde görülüyor.

İlk Türk - Ermeni çatışması

— Türklerle - Ermeniler arasındaki ilişkiler de o dönemde bozulmaya başlamadı mı?

MAALUF — Bu ne çok doğru, ne de çok yanlış. Ulusal, özerk bir kiliseye sahip olan Ermeniler, Bizans'ın siyasal ve dinsel boyunduruğuna güç katlanıyorlardı. Bu nedenle Haçlılarda önce Bizans'a karşı kendilerini koruyacak bir güç gördüler. Ama aynı zamanda da, Küçük Asya'ya 9. yüzyılda gelen Türkler'e karşı kalelerinde savaş vermek zorundaydılar. Bu nedenle, Haçlıların lideri ve daha sonra Kudüs Kralı **II. Baudoin** adıyla tahta geçecek olan **Baudoin du Bourg**, kendisine daha yakın bulduğu Ermeni bölgelerine yöneldi. İlk Hıristiyan devlet de burada kurulacaktı. Tabii, Türkler'in zaferinden sonra da Ermeniler için ilk sorun başgösterecekti.

— Doğu Hıristiyanları'nın, Haçlı Seferleri sırasında ve sonrasında durumlarının kolay olmadığı düşünülebilir değil mi?

MAALUF — Gerçekten, ne bir yanda rahattılar, ne öbür yanda. Müslümanların gözünde, işgalcilerin dindaşlarıydılar. Ve o sıra dinsel bağ her şeyden önce geliyordu. Lübnan'daki durum hâlâ budur. Latinler içinse, bu Doğu'lu dindaşları ikinci sınıf yardımcıları. Onlara hiçbir önemli sorumluluk vermemişlerdi ki...

Batı, Doğu'lu Hıristiyanları benimsedi

— Hâlâ da böyle değil mi? Daha kısa süre önce, ya Reagan, ya Hafız Esat'dı. Ya Hıristiyan olduğun için Batı'yla anlaşırsın, ya da Arap olduğun için Arap dünyasından kopmamaya bakarsın.

MAALUF — Gerçekten de öyle. Özellikle Maruniler bölünmüşlerdi. Kimi şövalyelerin yanını tutuyordu, kimi de bu tutumu intihar sayıp ellerinden geldiğince egemen olanla uyuşmaya bakıyordu.

— 1000 yılında da, bugünkü gibi Beyrut'ta ve dağlarda Hıristiyan milisler var mıydı?

MAALUF — Hem de nasıl. Bence abartılı bir rakam ama, sayıları on beş bine varan Maruni milislerden söz eden tarihçilere rastlanıyor. Yine de bu olgu önemli. Müslüman boyunduruğu altındaki Hıristiyanlar'ın silah taşıma izinleri yoktu. Maruniler'in bu yasağı çiğnemeleri, bağımsız olduklarını gösterir. Ama bir kere daha vurgulayalım: Doğu devletlerinin başına geçecek kadar saygı görmüyorlardı Batılı Hıristiyanlardan. Bunun da sonuçları acı oldu.

— Ve şimdi Bekaa Vadisi'nde Suriyeliler, Güney Lübnan'da İsrâilliler - Haçlılar gibi çokuluslu güç gittikten sonra - Lübnan Devlet Başkanı olarak da, Maruni Emin Cemayel...

MAALUF — (Temkinli, güleç, alçakgönüllü)... Bu nedenle Haçlı Seferleri'nin tarihi bugünün Arap dünyasını daha iyi tanımamıza yardım ediyor.

Kültür Servisi

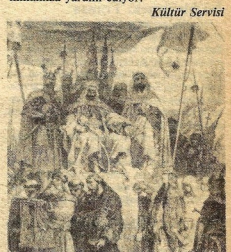

1187. Mısır Sultanı I. Selahaddin ve Haçlılar.

(*) Emin Maaluf, bu mezhebin kana susamışlığını, uyuşturucu düşkünlüğünden çok dinsel coşkuya bağlıyor.

Fransa'da ne pasta büyüdü ne de dilimler

Hükümetle birlikte asıl Mitterrand değişti

MEHMET ALTAN

Geçen hafta içinde çıkan, Fransa'da hükümet değişikliğine dair haberler aynı zamanda bu ülkede sosyal demokrasi uygulamasının geçit vermediğini ilan ediyordu. Hükümet değişikliği sadece Pierre Mauroy'nun gidip, yerine Laurent Fabius'un gelmesinden ibaret olsa, pek önemli sayılmayabilirdi. Ama Fransa'daki sağ eğilimli **La Quotidian de Paris** adlı günlük gazetenin belirttiği gibi, değişen, **François Mitterrand'**dı. 1981 yılında Sosyalist Parti adayı olarak Cumhurbaşkanlığı seçimini kazanan Mitterrand, kapitalist ülkelerde kriz dönemlerinde sosyal demokrasi uygulamalarının yürümediğini görünce, son hükümet değişikliğiyle iyice sağa doğru viraj aldı.

Kapitalist ülkelerde, çalışan kesimler lehinde sosyal değişimlerle sınıfsal çıkar çatışmalarını yumuşatmayı amaçlayan sosyal demokrasi uygulamaları, 1974 ekonomik krizinden sonra önemli zorluklarla karşılaştı. Sosyal demokrasi uygulamasının mükemmel bir örneği olarak gösterilen Avusturya'da bile, sosyal demokratlar krize karşı önlem alamayınca iktidarı kaybetti. Halbuki bu ülkede hükümet, sendikalar, devlet ve özel sektör, Merkez Bankası gibi ülke ekonomisini yönlendiren kurumlar arasında sıkı bir uzlaşmayı ayakta tutan yöntemlerle sosyal demokrasi uzun bir süre başarılı bir şekilde işletilebilmişti.

Sosyal demokrasinin iktidara geldiği diğer ülkelerde de, gelişmiş kapitalist devlet ile örgütlü emek gücü arasında uzun süreli uzlaşma girişimlerine rastlanıyordu. Zaten sosyal demokrasinin en önemli özelliği, pastanın biraz daha adil bölüşümünü sağlamasıydı. İşçi-işveren ilişkilerinin düzenlenmesi, gelir ve ücret dengesinin yeniden ayarlanması, sosyal güvencelerin genişletilmesi hep bu amaca yönelik uygulamalardı.

O zaman pasta büyüyordu

Ancak, bu uygulamaların gerçekleştirildiği ekonomik şartları hiçbir zaman gözden kaçırmamak gerekir. Sosyal demokrasinin önemli başarılar kazandığı dönem, 1948-1971 yılları arasıydı. Bu tarihler arasında, dünyadaki sanayi üretimi ortalama yüzde 5,6 oranında bir artış göstermişti. Başka bir deyişle, pasta devamlı büyümüştü. Eh, pasta büyük olunca, bölüşümünde de çalışanlara bazı ince dilimler vermek pek sorun olmuyordu. Sosyal demokrasinin sorunu pastanın bölüştümünden ziyade, kriz dönemlerinde pastayı büyütecek reçetelere sahip olamayışıydı. Hareketi zayıflatan ve etkisiz kılan da zaten buydu.

İyi bir örnek: Fransa

Fransa'da sosyalistler iktidara, ekonomik krizin Batı'yı çok etkilediği bir dönemde geldiler. 1981 yılında başkanlık seçimlerini Mitterrand kazandığı sırada, kriz etkisinden pek bir şey kaybetmemişti. 23 yıldır muhalefette olan sol, rehaveti üstünden pek atamamıştı. Sosyalist Parti Sol Keynesçi uygulamalarla krizin üstesinden geleceğinden çok emin gözüküyordu. Genel talebin azalması önlenecek, yatırımlara destek olunarak tam istihdam şartları yaratılacaktı.

François Mitterrand'ın kapitalist ülkelerdeki ekonomik krize ait görüşleri pek gerçeklere uymuyordu. Örneğin, Mitterrand, ekonomik büyümenin bir devlet işi olduğuna inanıyordu. Dünya konjonktürü Başkana göre önemli değildi. Fransa'daki sol iktidar yılda yüzde 3'lük bir büyüme sağlayabilirse her şey hallolacaktı.

İlk iş olarak, sosyalistler çalışanların alım güçlerini arttırdılar. Bu uygulama talebi kamçıladı. Talebin artmasıyla birlikte, ithalat büyük oranda genişledi. Sol, muhalefetteyken, Fransa'nın bu oranda dışa bağımlı olduğunu hesaplayamamıştı. Ödemeler dengesindeki bozukluk, ekonominin bütün dengelerini altüst etti. Hemen bu uygulamadan vazgeçildi. Mitterrand tarafından, **"Fransız usulü monetarizm"** olarak nitelenen **"kemer sıkma"** politikaları başlatıldı.

Bunun iki sebebi vardı: Batı'da, kapitalist ülkelerin ekonomik dertlerine çare olacak Keynesyari uygulamalar sosyal demokratların can simidiydi. Ancak, Keynes dönemsel kriz için bazı pratik uygulamalar getirmesine rağmen, kriz döneminde ekonominin büyümesini sağlayacak **"modelleri"** öneremiyordu.

İkincisi, sosyalistler kapitalist bir ülkede, işçi-işveren uzlaşmasının sağlanması için ekonominin sağlıklı bir şekilde işlemesi gerektiğini gördüler. Halbuki Fransa'da ekonomi hastaydı. Enflasyon diğer sanayileşmiş ülkelerden fazlaydı. İki milyonu aşkın işsiz vardı.

Allah bana, ben sana

Bu durumda, sosyal demokrat vaatler unutuldu. Kapitalist sistemin motor gücünün şirketler ve onların kârları olduğu hep beraber kabul edildi. Bu görüşün doğal uzantısı **"İlk önce işverenler kazansın, böylece pasta büyüsün, ondan sonra çalışanlara da bir şeyler veririz"** oldu. Bir halk tekerlemesiyle durum, **"Allah bana, ben de sana"**ya benziyordu.

Değişik bir parti

Fransız sosyalistlerinin kısa bir sürede sosyal bazı reformlar dışında liberal hükümetlerden pek bir farkı olmayan "teknik" uygulamalarla işi idare etmelerinin, genel nedenleri yanında bazı özel nedenleri de var. Genel nedenler, Batı'daki bütün sosyal demokratları içe-

Sosyal demokrasi uygulamaları kriz içindeki kapitalist ülkelerde sonuç vermiyor. Mitterrand da bu durumun sonucu olarak direksiyonu iyice sağa kırdı.

riyor. Kriz dönemlerinde bu partilerin söyleyecek lafları ve önerecek çözümleri pek yok. Özel nedenler, Fransız Sosyalist Partisi'ni klasik sosyal demokrat partilerden ayıran özellikler.

Bunlardan en önemlisi, Fransız Sosyalist Partisi'nin **"çok genç"** olması. Partinin siyasal sahnede önemli bir güç olarak belirmesi 1971 yılında yapılan Epinay-sur-Seine Kongresi'ne dayanıyor. Ülkedeki etkisiz sosyal demokrat akımlar bu kongreyle birleşti. Sosyalistlerin amacı, geleneksel olarak büyük bir güç halindeki Komünist Parti'yi zayıflatmaktı. Bu nedenle, sosyalistler muhalefet dönemlerinde klasik sosyaldemokrat hareketlerden daha radikal ve farklı bir dil kullandılar. Örneğin, **"sosyalist proje"** adlı uzun vadeli programlarında, kapitalizmle köprülerin atılmasından, Afrika'nın diktatörlükle yönetilen ülkeleriyle ilişkilerin kesilmesinden, silah satışlarına son verilmesine kadar, bugün yerine getirmelerine olanak bulunmayan vaatler ortaya attılar. Kendilerine karşı soldan tepkinin çok büyük olmasının en önemli nedenlerinden biri, sosyalistlerin kullandıkları bu dilin **"sahici"** sanılmasından ileri geliyor.

İşçiler değil orta sınıf

Partinin ikinci özelliği, işçi sendikalarıyla ilişkilerin çok derin ve güçlü olmayışı. Ülkedeki sendikalı işçi oranı çok az olduğu gibi, en büyük konfederasyon da komünistlerin denetiminde. Bu durumda, sosyalistler işçilerin örgütlü gücünden ziyade orta sınıflardan medet umdular. Bu durum iktidar olduktan sonra daha da belirginleşti.

Bugün de, kendini hükümet değişikliğiyle daha belirgin hissetiren politika değişikliklerinin nedenlerinden biri, orta sınıfların her gün biraz daha artan memnuniyetsizliği. Örneğin, sosyalistlerin muhalefette oldukları dönemlerde kamuoyuna vaat ettikleri eğitim ve basın reformu, bütün işçik zayıflığına rağmen, medet umulan orta sınıfları çok ürkütmüş vaziyette. Küçükcu ve korkak özellikleriyle orta sınıflar, Fransa'da özgürlüklerin gerçekten **"bir avuç Marksist tarafından ellerinden alındığı"** kanısında. Tabii bu kuşkuların sağ propaganda tarafından büyük ölçüde körüklendiğini eklemek gerek.

Sosyal demokrasi öldü, yaşasın ortasol

François Mitterrand, krize çare olacak sol alternatifler bulamayınca, politikalarında önemli değişiklikler yaptı. Sermayeyi rahatlatarak büyüme dönemine geçmeye savandı. Çalışanların kemer sıkmasını öngören yeni politikalar, iktidarın sosyal demokrat niteliğini, birkaç yankı getirmeyen sosyal reform dışında, ortadan kaldırdı.

Ayrıca, Batı'da zaten sosyal sınıflar arasındaki dengeler, bütün sağ ve liberal hükümetlerin çalışanlara önemli tavizler vermesini gerektiriyor. Bu nedenle, sosyal-devlet kavramı sadece sosyal demokratlara özgü bir kavram olmaktan çıkmış durumda. Kriz nedeniyle, sosyalistler, yeni haklar bir yana, çalışanların

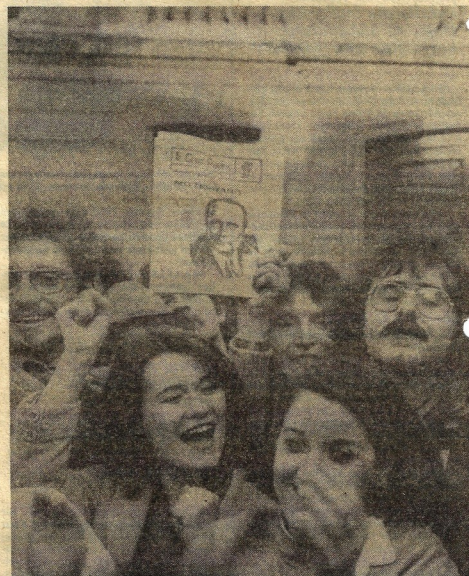

mevcut sosyal yardım haklarında bile kısıntı yaptılar.

Geleneksel solun güveniyle birlikte orta sınıfların da desteğini yitiren Mitterrand, sosyal demokrat uygulamaları bir yana bırakıp, sol eğilimli bir liberalizmle 1986 genel seçimlerini kazanmayı umut ediyor.

Bu yeni uygulamanın ilk halkası, sermayeyi ağırlıklı olan yenileştirme girişimleri. Eskiyen sanayileri çağdaş hale getirerek, Fransa'nın dünya rekabet piyasasında ağırlıklı bir yer kapmasına çalışılıyor. Bu sayede, Fransız sermayesi daha üretken ve kârlı bir hale gelecek. Sanayinin modernleştirilmesinin işsiz yığınları arttırması ise en azından şimdilik gözardı ediliyor.

Çalışan kesimlerin hak kazandığı sosyal yardımlarda kısıntıya gidilirken, şirketlerin mali yükleri azaltılıyor. Colbert'den beri, ekonomi içinde çok ağırlıklı bir durumda bulunan devlet sektörünün gücü azaltılıyor. Devlet, kârlı olmayan zor durumdaki şirketlere, işsizliği büyük boyutlara vardıracağını bildiği halde yardım etmiyor. Örneğin, yan sanayilerle birlikte yaklaşık 100 bin kişinin işsiz kalmasına sebep olacak, ağır mekanik sanayinin en büyük tesisi olan CREUSET-LOIRE şirketine devlet yardım yapmayı reddetti. Bu tesis şimdi **'lağvedilecek"**. Mitterrand'a göre, teknolojik yenilik, sermayenin rahatlatılması, ilerde pastayı yeniden büyütmeye başlayacak. O zaman şimdi unutulan sosyal demokrat ilkeler hatırlanıp, adil bir bölüşüme gidilecek. Ancak o zaman kadar biraz sabır.

Ayrıca, geleneksel sol kesimin bir **"kan davası"** haline getirdiği laik-dinsel eğitim tartışmasında Mitterrand'ın takındığı tavır ekonomi politikadaki yeni tavırların sosyal alanda da takip edileceğini gösteriyor. Sol kesimlerin umutlarını kırma pahasına çok zayıf bir içerikle parlamentoya sunulan eğitim reformu, sağın gösterdiği tepki karşısında Cumhurbaşkanı tarafından geri çekilmiş vaziyette.

Mitterrand, bu tutumu ile, **"bütün Fransızların"** Başkanı olduğunu, hatalarını Mauroy Hükümeti'ne ait olduğunu ima ediyor. Yıpranan eski Başbakan Mauroy'nun gitmesiyle, başkanlık seçimlerinde şansını arttıracağı tahmin ediyor.

Yeni Başbakan **Laurent Fabuis**, kapitalist ekonominin **"gerçeklerini"** çok iyi bilen bir politikacı. Bu ne-

denle, Başbakan olmadan önce, Sosyalist Parti sol kanat lideri **Pierre Chevenement** yerine Sanayi ve Teknoloji Bakanı olmuştu. Amaç, millileştirilen kuruluşlarla ekonomiyi denetlemeye kalkan Chevenement'ın **"gaflarını"** özel sektör indinde gidermekti.

En azından şimdilik, sosyal demokrasi Fransa'da ölü bir durumda. Ne pastayı büyütebildi ne de mevcudu adil bir şekilde dağıtmayı başardı. Kaldı ki, Batı'da çalışanların ağırlığı liberal ve sağ hükümetleri de sosyal-devlet kavramını sürdürmeye zorlayacak kadar güçlü. Ne ki, sosyal demokratlardan daha fazla şeyler umut edilmişti...

Le Monde'un Genel Yönetmeni Andre Laurens'ten sol hareket üzerine

Herkesi tatmin edecek toplum modelleri artık inandırıcı değil

Fransızların dünyaca ünlü Le Monde gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni Andre Laurens'in Fransız solu üzerine bir makalesi bir süre önce Guardian Weekly gazetesinde yayımlandı. Makale, Laurens'in Fransız solu ve genelde sol hareket üzerine saptamalarını içeriyordu. Avrupa Parlamentosu için yapılan seçimlerle, Fransa'daki sosyalist ittifadın desteklerini, dayanaklarını yitirmekte olduğu açıkça ortaya çıktıktan sonra, şimdi de Paris'te hükümet değişikliği gündeme geldi. Laurens'in yorumu bütün bunlar üzerine düşünmeye yardımcı olacak nitelikte.

Ve günün birinde sol güç kazanmaya başladı. Böylesi bir olay uzun süredir olmamıştı; zaten kimse olmasını da beklemiyordu. Ama sonunda oldu işte. Neden?

Solun güç kazanması, sözünü tutması ve yapacağını söylediği şeyleri yapmasıyla başladı. İlk elde bankaları, kredi firmalarını ulusallaştırdı. Hükümet ademi merkezileşti. Sol, ekonomiye işlerlik kazandırmak için ülkenimi arttırmaya çalıştı. Bu aynı zamanda sosyal adaleţi önlemler almasını kolaylaştırdı. Adaletin yanı sıra kültürle de yakından ilgilenildi.

Vergi ödeyenlerin yükünü hafifletti, ama sanıldığı gibi tek yönlü olarak değil. Kömür madenleri ve toplum hizmetleri için daha fazla personel aldı. İşçilerin işyerlerindeki haklarını genişletti. Özel radyo istasyonlarının açılmasına izin verdi. Kendinden önce gelenler gibi, sol hükümet, devlet radyo ve televizyonu üzerinde bir dizi reform yaptı. Basını bir düzene sokacağını ve eğitimi birleştireceğini iddia etti.

Devlet ve özel eğitim konusunda yeniden başgösteren savaş ve millileştirme hareketlerinin karşıtlığı içinde zaman akıp gitti. Kabul etmek gerekir ki, yıpranmayan yönetim yoktur. Sol, becerisizlik ve yanlışlarının bedelini çabuk ödemeye başladı. Bütçe açığıyla birlikte Fransa'nın borçları da büyük ölçüde arttı. Gecikmiş bazı gelişmelere karşın, enflasyon hâlâ büyük bir sorun ve işsizlik de gerçekten çözümlenmiş değil.

Uluslararası koşullar, toplumun değişmeyen ekonomik yapısı ve krizin ciddiyeti, geniş kapsamlı önlemler için birçok sınırlama ve zorunluluk getiriyor. Solun muhaleftetyken yaptığı analizlerle verdiği sözlerin de gerçekleţmediği, iktidara geldiği zaman yaptıklarından açıkça görülmekte.

Sol hükümet, ekonomideki hızını keserken bir yandan da, iddialarının dozunu azaltmak zorunda kaldı. Bundan sonra ekonomik büyümeye değil istikrara öncelik veriyor. Çalışma saatlerini azaltmaktan çok, işletmelerin verimliliğini arttırmakla ilgileniyor. Toplumsal ve mali etkenlerin getirdiği baskıları dikkate alıyor. Ve artık yaşlanan ve sürekli desteklenen bir ekonomik sistemin modernleştirilmesi için, insanların canını yakmak pahasına da olsa, bazı yeni düzenlemeler yapmak gerekiyor.

Sol, aynı zamanda, kimi korporatist iddiaları da arka plana atamayacağını anlıyor. Şehir güvenliğinin, ekonomide göçmenlerin payının ve sağlık masraflarının artan yükünün doğurduğu sorunlara daha dikkatle eğiliyor. Ve bugün eğitim konusundaki çatışmanın kazandığı yeni görünüm karşısında şaşkınlık içinde.

Geri adımlar, duraksamalar ve karanlıkta el yordamıyla yol aramalar: Bunlar muhalefet için büyük koz, sosyalistlerle komünist ortakları ve solu oluşturan diğer gruplar arasında da çatışma kaynağı. Madenciler, inşaat işçileri, devlet memurları, öğretmenler, sendikalar, dernekler ve hatta kimi bölgelerin halkı bile hüzursuz.

Soldaki liderler, artık kendilerinin yer almadığı ve kendi yaptıklarını eleştiren yürüyüşlere tanık oluyorlar. Muhalefet, Fransa'da çoğunluğun yönetimine karşı gittikçe artan mesafeliliğini, ocaktaki süt gibi kabarışını izliyor; bir an önce taşacağını umarak. Muhalefete göre, bunun açıklaması ortada: Sol bu noktaya kendi beceriksizliği ve sorumsuzluğundan dolayı gelmiştir, ne kadar çabuk çekilirse o kadar iyi olacaktır.

Fakat böylesi bir mantık halka pek inandırıcı gelmiyor. Solun saptığı yönden ve yanlışlarından ne denli düş kırıklığına uğramış da olsa, gene de önceki hükümeti aradığı söylenemez.

Yeni beklentilere yanıt verebilmek için, hükümetin Jakoben geleneklerini sarsmak, devlet tekeli dışında birkaç radyo istasyonu kurulmasına izin vermek, sosyal harcamaları artırmak, gelir dağılımını iyileştirmek yeterli değil.

Sonunda bu işi seçmenler halledecek. Seçmen şimdilik duraksıyor ve bilmediği köşelere sıkışmak pahasına da olsa hoşnutsuluğunu dışa vuruyor. Kamuoyuyla, belirleyici fakat henüz uzak randevuyu düşünerek sol, ona bugün pahalıya patlayan birtakım yeniden değerlendirmelere girişiyor. Eğer zaman kısıtlı olmasaydı, günü geldiğinde, en azından iktidarda kalmasını sağlayacak bir yöneticilik geçmişi belgelemeyi umabilirdi.

Saate karşı girişilen bu yarışta, gerçekçilik, yeterlilik ve elbette başarı arayışı, şimdiye dek yapılan ya da tasarlanan değişikliklerin temelinde yatıyor. Fakat böyle mantıklı ölçütler değişiklikler için tek açıklama değil. Son tahlilde solun sorunu, krize karşı tasarladığı tedavilerden farklı önlemler almak zorunda kalması değildir. Bütün sorun bu olsaydı, işler o kadar kötü olmazdı. Ancak artık toplumsal ve ekonomik müdahale kapasitesine ilişkin birtakım basit ayarlamalardan çok daha güç bir iş bekliyor onu.

Değerler uçurumu

Solun ayrıca, mantıkla açıklanamayan birtakım davranış ve görüş değişikliklerini de göz önüne alması gerekiyor. Bu dönüşüm aslında tüm siyasi kadrolar için de gerekli. Ancak, iktidarda olduğu ve gücünü aldığı geleneksel değerlerle toplumun istekleri arasında bir uçurum olduğu için, sol bu soruna daha derinden gömülmüş durumda.

Bu aslında yeni bir keşif değil. Fransız sosyalist hareketinin çeşitli kültürlerle beslenen tarihi, toplumsal örgütlenme modellerinin sürekli olarak teorik sorgulamaya tabi tutulduğunu gösteriyor. Sorun şu ki, aradan zaman geçti, tarih yara açmadıysa da iz bırakı ve Fransız solu şimdi tüm ülkeden sorumlu. Sonuç olarak, yeni beklentilere yanıt verebilmek için, hükümetin Jakoben geleneklerini sarsmak, devlet tekeli dışında birkaç radyo istasyonu kurulmasına izin vermek, refah için sosyal harcamaları arttırmak ve gelir dağılımını iyileştirmek yeterli değil.

Kimi işaretler, toplumun kimi tepkileri, geleneksel ve sembolik değerlerin nereye dek sorgulanabileceğini gösteriyor. Bu durum, birtakım ilerlemeler ve birçok hoşnutsuzlukla beslenmiş tarihi ve kültürel bir olgunlaşmanın sonucudur. Sosyalizmin inanılabilirliğini koruma yolunda birtakım yetersizlikleri olmuştur. (Buraya totaliter biçimleri katmıyoruz), öte yandan, kapitalist yönetim de tümüyle inandırıcı olamamış, ayrıca nefret uyandıran birçok yönü ortaya çıkmıştır.

Yıpranmış umutlar

Şimdiye dek gözetim altında tutulan halkların özgürlüklerini kazanmalarıyla yeni ulusların doğuşu, yıpranmış umutları telafi edemedi. Dünyanın paylaşılması, nükleer tehlike, saçma savaşlar, yoksulu daha yoksul yapan, zenginlerin zenginliğini de tehlikeye sokan kriz...Bunların hepsi kuşkuculuk, korku, kızgınlık ve bencillik doğuruyor. Gelişmiş toplumlarda nüfus eğilimleri ve hayat standartları da işin gerisini tamamlıyor.

Sol kanadın evrensellik, yoldaşlık ve eşitlik gibi temel inançları da ansızın çağdışı gözükmeye başladı. Tüm insanları tatmin edecek toplumsal bir model düşüncesi artık inandırıcılığını yitirdi. Siyasette mutlak egemen çareler yok. Hiçbir ideoloji, anlaşılır bir çözüm vaat eden hiçbir devlet yapısı, çoğunluğa cazip gelmiyor.

Eğitimle ilgili tasarılardan ve planlanan basın kanunları hakkında güvensizlikten güç alan muhalefet, özgürlüğün düzenlenmesine ilişkin endişelerini dile getiriyor.

Modeller istenmiyor

Standart modeller ve merkeziyetçilik, yönetim ve karar almada çoğulculuk lehine reddediliyor. Bu, devletin işlevine meydan okumaktan çok (solun klasik ideolojik konumu), onu kendi haline bırakma meselesi. Devletin karşısında rakip bulunması istemi. Solun, toplum hizmetlerinin ancak devlet tarafından sağlanabileceği düşüncesi zamanın gerisinde kaldı.

Kişinin kendine önem vermesi, bireyciliğin özgürlüğü, rahatlığı, tatmini vurgulamasıyla, solun eski duygusal bağlılıkları da artık sorgulanıyor. Bir işçi örgütü tarafından başlatılmış olsa da, bir grev artık halkın kayıtsız şartsız desteğini sağlayamıyor. Yararları ve iş hayatına etkileri temelinde değerlendiriliyor.

Toplumsal yardım sisteminin yaygınlaştırılması ve çalışmanın sosyal varoluş için vazgeçilmezliğini yitirmesi, artan işsizliğin protestosuz kabullenilmesini sağladı. Herkese iş yerine, herkese eğitimine, iktisadi durumuna, yaşına ve oturduğu bölgeye göre farklı nitelikte iş sağlanması fikri ağırlık kazanıyor. Eşitlikçilik düşüncesi yıpranırken, bunun yerine belirgin farklılıklar gösteren bir ödüllendirme anlayışı giderek vurgulanıyor.

İsrar anlamsız

Kişileri artık etkilemeyen kavramlar, sözler ve simgeler üzerinde ısrar etmek anlamsız görülüyor. Yeni değerler için bir siyasal ifade tarzı bulunması gerekiyor. Eğer sol ve sağ sık sık aynı reddedilme tehlikesiyle karşılaşıyorsa, bu üçüncü bir yol için acele bir arayış demek değildir, bu da eski bir öykü çünkü. Olay ne sağın, ne de solun gümüşmüş sorunlarına ve gereksinimlerine karşılık verecek dili kullanabilmesindedir.

Gene de ufukta değişimler gözüküyor. Şimdi iktidarda olan ve geleneksel destekleyicileri arasında bu durumun doğurduğu rizikolarla karşı karşıya bulunan sol, muhalefetteyken üzerinde durmadığı kimi yeniden değerlendirmeleri de yüklenmeye eğilimli. Eğer bugün var olan ve gerileyen davranışları içinde kilitlenmek istemiyorsa, aynı sorun muhalefet için de geçerli.

İletişim araçları, bu ilerlemeleri, arayışları ve çıkmazları gözlüyor ve rapor ediyor. Düşünen ve bilgi veren bir basının rolü, yeni çözümler üretmekten çok, toplumu yönetenlerin, o toplumun gereksinimlerini ve isteklerini karşılamasını sağlamak olmalı. Ve bunu yapmak için öncelikle okura, görünenlerin tümünü sunması gerek.

Çeviren: NATALİ MEDİNA

cemal nadir'den

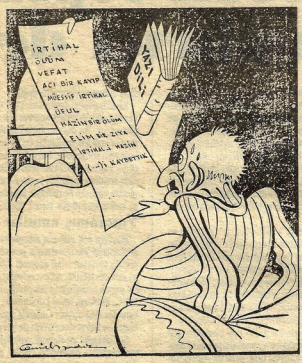

(Çeşidi ölüm ilânları münasebetiyle)

Yazı dili — Ey yolcu, ölünü erden ölüm beğen!..

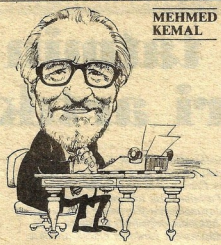

MEHMED KEMAL

Milletvekilleri yaz tatiline girerlerken maaşlarına zam yapmayı unutmadılar. Sadece 12 Eylül sonrası dönemin milletvekilleri değil, öteki dönemlerin milletvekilleri de muhalifi, muvafıkı maaş artırımına sıra geldi mi hemen anlaşmaya varırlar. Çok partili döneme girdiğimizde, maaş, ödenek ve yolluk artırımına sıra geldi mi partiler hemen birleşirlerdi. O zamanın muhalefette olan bir milletvekili, Prof. Fuat Köprülü, bunun kaçamağını bulmuştu: *"Oylar ret olacak (kırmızı) paralar cebe girecek..."* Nitekim muhalefet milletvekilleri 1946 yılında kırmızı oy vermişler, fakat zamları da almışlardı. Daha biraz ileri giden milletvekillerine, *"Sarı parayı Kızılay'a bağışlar."* demişlerdi. Aklımda kaldığına göre, bir iki milletvekilinden başkası Kızılay'ın yoluna düşmemişti. Verenler de birkaç ay vermişler, sonra vaz geçmişlerdi.

Milletvekillerinden şikâyet var

Bu kadarı olacak elbet

Bu dönemin milletvekilleri de zam konusunda anlaşmazlığa düşmediler. Sağcısı, solcusu, ortası, ortadireksici zam deyince, parmaklarını kaldırdılar. Alınan oy sonucuna göre üç parti ve bağımsızların oybirliği ile zam onaylanmıştır. Bu arada 307'si kabul, 51 ret, 7'si de çekimser vermiştir. Elbet bu kadarı da olacaktır. Tümü verseydi, böylesi etkili olmazdı. Maaşlar artırılırken TBMM'nin başkanlık ve divanı üyelerinin de temsil ödenekleri artırımı görüyor. Acaba durum nedir? Maliye ve Gümrük Bakanı Vural Arıkan'ın yaptığı açıklamaya göre artırım durumu şöyledir:

"... Sayın Genelkurmay Başkanımızın çocuksuz ve evli olması halinde aldığı aylık 174 bin liradır. Başbakanlık Müsteşarımızın alacağı para 149 bin 500 liradır. Milletvekili de 156 bin 188 lira almaktadır. Objektif ölçüler esas alınmak suretiyle bu hesaplama yapıldı."

Kendileri istediler

Gerçi bu hesap böyle yapılmıştır ama, bunun içinde yolluk bulunmamaktadır. Bu 156 bin 188 liraya yolulukları da eklersek, varılan toplam 272 bin 567 liraya ulaşmaktadır. Gerçi parayla oynayan bir ekonomi politika iktidarı tepede dururken, Ankara'da hiçbir başka yan geliri olmadan yaşayan milletvekili için zamanla bu para da az gelecektir. Yan geliri olmayan milletvekilleri her zaman sıkıntı çekmişler, her zaman borçlu çıkmışlardır. Ama hiç kimse de onların boğazını sıkarak milletvekili olmalarını istememiştir. Kendileri vetolardan, türlü süzgeçlerden geçtikten sonra buralara gelmişlerdir. Hani, bunu da anımsatmak isteriz.

Görevlerini yapamadılar

Milletvekili olmak, seçilmek, halkın değerlendirmesi çok güzel bir şeydir. Ama acaba, seçilerek, türlü süzgeçlerden geçerek oraya gitmiş olanlar görevlerini, ettikleri yemine göre, tam yapabiliyorlar mı? Bugünküler için bir şey söyleyemiyeceğiz. Fakat bundan öncekiler, iktidarları üç müdahale ile başbaşa bıraktıklarında, görevlerini hiç de göremedikleri anlaşılır. Demokrasideki her kesitinin başlıca sebebi, milletvekillerinin görevlerini yeterince göremediklerine bağlanır. Düşünün ki, bundan önce koskoca bir meclis, bir cumhurbaşkanı seçemedi, bir koalisyon hükümeti kuramadı... Gene bir şey söylemiyoruz da anımsatıyoruz.

Meclisle çalışma geleneği eriyor

Ferit Melen, çok eski bir milletvekilidir. Biz kendisini 1950 Meclisinden beri tanırız. DP'ye karşı CHP'nin bütçe eleştirilerini Melen yapardı. İlk eleştirisinde Adnan Menderes'le kapışmıştı, güzel bir anıdır. İşte bakanlık, başbakanlık da yapmış olan Melen üstadımız, bu Meclisin çalışmalarından memnun değildir. Eleştirilerde bulunurken, önemli yasa ve tasarılar, komisyonlarda ve Mecliste sıkı incelemeye tutulmuyor diye yakınmaktadır. İncelemeye tutulmadan yasalaşan tasarılar da eksik oluyor. Hükümet Meclisle birlikte çalışamıyor. İktidar partisi Meclisle çalışma geleneğini kulak ardı ediyor.

arşiv konuşuyor

Eski meclisler

Demokrasi, meclislerin özgürlük içinde çalışması demektir. Eski meclisler bir oranda dış etkiler altında kalmadan görev yapmanın örneğini verirlerdi. Partilerin kavgalı, dövüşlü oturumlarına da sık sık rastlanırdı. Fotoğrafta TBMM'nin birleşik bir toplantısında kavga. 1961 Anayasası'na göre birleşik toplantı, Millet Meclisi ile Senatonun bir araya gelmesiydi.

ANKET DEFTERİ

Şinasi Nahit Berker

43 yıllık gazeteci ama emekli değil

Şinasi Nahit Berker'in 43 yıllık gazetecilik yaşamının felsefesi kendisine ait şu iki ünlü sözde gizlidir:

— Gazeteci olunmaz, gazeteci doğulur.

— Bu memleket uzun laftan battı.

Gazeteciliğinin yanında bir hiciv ustası olarak tanınan Berker, 1920 İstanbul doğumlu. Gazeteciliğe 1941 yılında **Ulus** gazetesinde başladı. **Kalburüstü** adlı dergi ve **Hop Dedik** adlı hiciv gazetesi ile zamanın iktidar çevrelerini rahatsız etmede büyük başarı kazandı. "Başarı"larından ötürü hapis yattı. 1950-1960 Demokrat Parti döneminde **Ulus** gazetesinde yayınlanan küçük fıkraları nedeniyle toplam 29 ay hapiste kalan Şinasi Nahit Berker, söz konusu dönemi **"Matbuat Hazretleri"** ve **"Demedim mi, Nazlı Yarim Ben Sana"** adlı kitaplarında anlattı.

Berker, gazetecilikten emekli olunamayacağını kanıtlamak için şimdi yeni kitaplar hazırlıyor. Bunlardan biri, "Gazeteci Olunmaz, Gazeteci Doğulur" adını taşıyacak.

Sizce en büyük mutsuzluk nedir? *Mutlu olmamak.*

Nerede yaşamak isterdiniz? *Her çeşit düşüncenin saygı gördüğü bir Türkiye'de.*

Yeryüzünde gerçek mutluluk nedir? *Mutluluğun sahtesi yoktur.*

Hangi hataları bağışlarsınız? *Yalnız bana karşı yapılmış hataları bağışlarım.*

En sevdiğiniz roman kahramanları? *Masa başında uydurulmamış gerçek roman kahramanları!*

En sevdiğiniz tarihi kişiler? *Atatürk ve İsmet İnönü.*

En sevdiğiniz yaşayan kadın kahramanlar? *Bir memur veya işçiyle evlenmek cesaretini gösteren kadın kahramanlar.*

Edebiyatta en sevdiğiniz kadın kahramanlar *Suat Derviş'in "Fosforlu Cevriye"si.*

En sevdiğiniz ressam? *Bütün ressamlar.*

En sevdiğiniz besteci? *Bütün besteciler.*

Bir erkekte en çok hangi özelliklere değer verirsiniz? *"Ben erkek adamım" diye övünmeyenlere.*

Bir kadında? *Sevgi.*

En sevdiğiniz iş? *Gazetecilik.*

Kimin ya da kimlerin yerinde olmak isterdiniz? *Yerimden memnunum.*

Başlıca karakter özelliğiniz? *Doğruya doğru, eğriye eğri demek.*

Dostlarınızda en çok değer verdiğiniz özellik? *Dostlukları yeter.*

En büyük hatanız? *Yok.*

Mutluluk rüyanız? *Kâbus görmemek.*

Ne olmak isterdiniz? *Gazeteci olduk işte!*

Sevdiğiniz renk? *Her rengi severim ama her renge girmem.*

Sevdiğiniz çiçek? *Bütün çiçekler.*

Sevdiğiniz kuş? *Bütün kuşlar.*

En sevdiğiniz yazar? *Yazar olsun da kim olursa olsun. Uydurukçular hariç!*

Yaşayan erkek kahramanınız? *Yaşayabiliyorsa memur ve işçi.*

Tarihte en çok takdir ettiğiniz kadın kahraman? *Baltacı Mehmet Paşa'nın koynuna girip vatanını kurtaran Çariçe Katerina!..*

En sevdiğiniz isim ya da isimler? *Çok sevdiğim kimselerin isimleri.*

En nefret ettiğiniz şey? *Atatürkçüyüm deyip yalan söylemek.*

Hayran olduğunuz askeri başarılar? *Her ne kadar siyasi görünürse de aynı zamanda askeri olan İsmet İnönü'nün Türkiye'yi İkinci Dünya Savaşı'nın dışında tutması.*

Hayranlık duyduğunuz reformlar? *Laiklik, harf, dil reformları.*

Nasıl ölmeyi isterdiniz? *Hiç istenir mi?*

Şu andaki ruh haliniz? *Politikacıların söylediklerini okuyup dinledikçe kahkahadan boğulacağım nerdeyse!..*

Hayat prensibiniz? *Hayata prensibi soktunuz mu, cezaevine girmiş gibi olursunuz!..*

Portekiz Hükümeti'nin tehlikeli güç gösterisi

Carvalho sonunda hapse de girdi...

"Portekizliler, uyanın, çıldırdılar!" Lizbon siyasi ve entellektüel çevrelerinde bir çalkalanma göze çarptı. **"Eski"** 25 Nisanlılar arasındaki dayanışma 15 gündür yeniden kurulmuş durumda. Bu beklenmedik dayanışma, ne Sosyalistlerle Sosyal Demokratların koalisyonundan çıkan hükümetin politikasına ne de Başbakan **Mario Soares**'in ne pahasına olursa olsun AET'ye katılma girişimlerine karşı. Hükümetin, devrimcilerin gözleri önünde **Otelo Saraiva de Carvalho**'yu hapsetmeye cesaret etmesinden sonra gerçekleşti bu dayanışma.

Gazetelerin manşetlerinde günlük bir yazı dizisi gibi gelişen bu hem politik hem de polisiye olay, haber ve karşı haber olarak nitelendirebileceğimiz bir bilgi aktarımının ritminde sürekli gelişiyor. Tartışmalar, her dakika eklenen bir yeni haberle canlanıyor. Portekiz siyasi yaşantısının başrol oyuncularıysa, olaya adalet organlarının el koymaları nedeniyle, hiçbir açıklamada bulunmuyorlar. Ancak, geçenlerde Cumhurbaşkanı danışmanı yüksek rütbeli bir asker şunları söylemekten kaçınmadı: **"Hükümet hatırı sayılır bir riski göze almıştır. Geleceği pamuk ipliğine bağlı. Bu ip de, Otelo'nun tutuklanması olayıdır."**

Ancak Otelo gerçekten suçlu mu? Portekiz Devrimi'nin kahramanı, 25 Nisan Halk Kuvvetleri (FP 25) **"terörist hareketine"** bağlı oldukları iddia edilen 42 kişinin tutuklanması olayından sonra, 19 haziranda içeri girdi. Bundan üç yıl önce **"kasadaki mahsulün toplanması"** için bazı banka ve işletme sahiplerinin **"yok edilmeleri"** amacıyla yaptığı saldırılarla tanınan bu örgütün hareket biçimleri karşısında korkmaya başlayan hükümet, bir yıldır soğuk terler döküyordu. Ancak haziran ayında karşı harekete geçmeye karar verdiği tahmin edilmiyordu.

Tutuklamaların hazırlıklarından haberdar edilen Hükümet Başkanı Mario Soares, resmi ziyaret için Kore ve Japonya'ya doğru havalandı. Ama o sırada, kısa bir süre önce uzun bir görüşme yaptığı arkadaşı Otelo'nun şüpheliler listesinde yer aldığından Soares'in haberi olmadığı iddia ediliyor. 19 haziranda krizle ilgili yüksek rütbelilerden biri, Sosyal Demokrat Parti'nin iki üyesi ve Sosyalist Parti'nin iki yandaşı olan Adalet Bakanı ve yardımcısının da katılmasıyla, aralarında 25 Nisan 1974 askeri operasyonu kumandanının da bulunduğu kişilerin tutuklandığı operasyonu yönetti. Haber Japonya'ya ulaştırıldığında Başbakan, belki de yanındaki gazetecilerin etkisiyle, **"üzüntülerini"** belirtti. Daha sonra Lizbon'a döndüğünde her türlü açık tavırdan uzak durmaya özen gösterdi. 27 haziranda Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterrand'ı kabulü sırasında, Portekiz'de siyasi güçlerin adli makamların işlerine karışmadığını söyledi.

Bu sessiz tavır, her tarafta bir **"itiraf"** olarak yorumlandı. Portekiz siyasi yaşamının bir gözlemcisi şöyle diyor: **"Mario Soares tuzağa düşürüldü. Terörizme ancak kendilerinin son verebileceklerini ispatlamak isteyen Sosyal Demokrat Partililer, hesaplaşmak için bu fırsattan yararlandılar. Sonra da ülkede yaygın olan** 'askeri

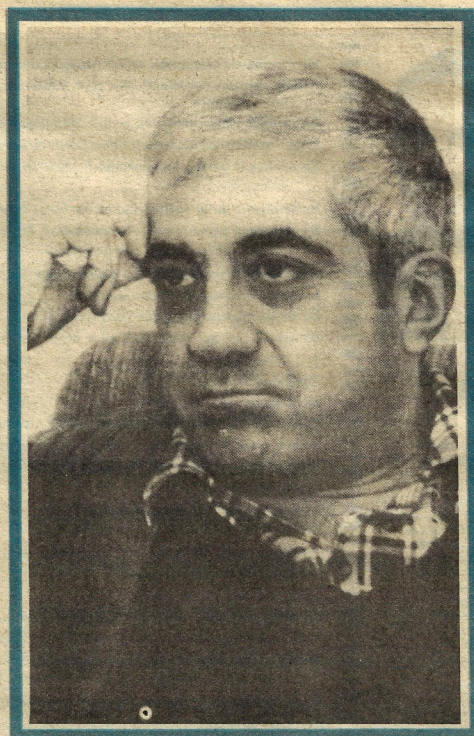

1974'ün kahramanı Carvalho. Şimdi hapiste.

bakış açısı'**ndan, Sosyalist Parti'yi zor duruma soktular."**

Aslında Lizbon'da kimse, Otelo'nun gerçekten suçlu olduğuna inanmıyor. Devrimin en kızgın zamanlarında bile, tüm askeri güçlerin emrine amade olmasına rağmen her türlü kanlı girişimden uzak durmayı başaran, uzaktan bile olsa, "politik tavır" görünümüne sokulan katliamlara karışacağına inanılması gerçekten güç. Otelo'nun 10 yıllık bir arkadaşı, **"Banka soygunlarına göz mü yummuş? Ah? Keşke..."** diyor.

COPCON eski şefinin tutuklanması aynı zamanda inandırıcı verilere dayanmıyor. Politik düzeyde Otelo de Carvalho, Cumhurbaşkanlığına ilk adaylığını koyduğu zaman, 1976 yılında kurulmuş Halk Birliği Cephesi'nin (FUP) üyelik listelerinde gözükmüyor, ancak hiçbir terörist girişiminde adı geçmiyor. Portekiz ordusundan yüksek rütbeli bir subay, "Eski FUP'lilerin günümüzde FP 25'lilerle birleştikleri düşünülebilir. Ancak Otelo'nun terörizme bulaşmadığı biliniyor" dedi.

Hukuki düzeyde, izlenen kovuşturma, dalgalanmaların iyi kontrol edilemediğini vurguluyor. Genel anlamda, ordunun Otelo'yu tutuklamada izlediği yöntem, gelmiş geçmiş tüm askeri ve sivil idarelerin yergi dolu bakışları altında sergilendi.

Otelo'nun avukatı Romeu Francesse şöyle diyor: **"Otelo'nun davası Ceza Yasası'nın 291. maddesine göre geliştiriliyor. Bu yasaya göre de bir katliamın ya da cinayetin sonucu tutuklanan kişi hakkında ipuçları gerekmekte. Bir kere, müvekkilimin bu yasayla yargılanması en kötüsü. Üstelik hâkim, müvekkilimin davasıyla ilgili en ufak bir ipucu dahi bulabilmiş değil."** Otelo'nun avukatı şu sıralar, kanuni süre olarak belirlenen 90 günden önce Otelo'nun hapisten çıkarılması ve davanın düşmesi talebiyle bir dilekçe verdi.

Polisiye düzeyde, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün bir danışmanı şunları söylemekten kaçınmıyor: **"Güvenilir kaynaklardan aldığım bilgiye göre, adli polis Otelo'nun tutuklanmasını istemiyordu. Nedeni açık. Elde yeterli delil yok. Üstelik polis teşkilatımız, hapse giren 42 kişinin FP 25'in çekirdeğini oluşturmadığını gayet iyi biliyor."**

1974 Devrimi'nin popüler ismi Otelo Carvalho'nun tutuklanması yankılarını sürdürüyor. Halk arasında genel kanı: "Otelo suçsuz." Tutuklama operasyonunun sonunda geri dönüp hükümetin başını yaracak bir bumeranga dönüşmesi ihtimal dışı değil.

Lizbon'dakilerse bu olaya tamı tamına uyan bir açıklama getiriyorlar: Mario Soares'in başkanlığındaki hükümet, müthiş bir hızla tırmanan terörizm karşısında korkuya kapılarak, buna bir nokta koymak istedi. Ilk olarak 42 terörisi tutuklayarak işaret verdi. Hesaplarına göre bu tutuklamalar FP 25'i sindirecek, onlar da polise çok daha geniş haklar tanıyan bir anti-terör yasa tasarısının Meclisteoylanmasını isteyeceklerdi. Ne var ki Otelo'nun kilit altına girmesi, operasyonun politik amacını saptırmış oldu. Lizbon'daki kimi söylentilere göre de, davayı yöneten hâkim Otelo'nun eski arkadaşlarından ve devrimin danışmanlarından birisi. Tabii bu durumda da, arkadaşını tutuklama kararının alınmasını Soares'e bir eksi puan verilmesine neden oldu.

Bir subay şöyle diyor: **"Artık hükümet için kesinlikle bir tek çıkar yol kaldı. Otelo'nun suçunu ispatlamak. Eğer Otelo serbest bırakılsaydı hükümet böyle bir yanlışı içine sindirmek zorunda kalmayacaktı. Şimdiki gibi bir durumdaysa her şey yapabilir, tahkikatı geçerli kılacak gerekli delillerin yaratılması bile."**

Başbakanın çevresinde, ilk anın suskunluğu yerini sıkı bir **"neden bulma oyunu"**na bıraktı. Başbakanın yakın danışmanlarından biri şöyle diyor: **"Birincisi, konu üzerinde çalışmak yargı organlarına düşer. İlk sorgulama bir neden olarak gösterilmeye çalışamaz. İkincisi, ne yazık ki Otelo'nun gerçekten de suçlu olduğuna kesinlikle inanıyoruz. Üçüncüsü, halk anti-terörist girişimimizi memnunlukla karşıladı. Hiçbir zaman kararlarımızdan dönmeyeceğiz."**

Samırız oyunun odak noktası burada. Kimi önemli parti içi sorunları (Sosyalist Parti'nin göbeğinde derin çatlamaya neden olabilecek bir başkanlık partisi olduğu göze çarpıyor). Mario Soares, geri dönemeyeceği bir yola girmiş durumda. Ancak, ortaya atılan bumerang, geri dönüp Soares'in yüzünü de dağıtabilir.